

Leskovca I in II, plani najdišči kamnitih artefaktov na planini Leskovca v Krnskem pogorju

Leskovca I and II, Stone Age open-air sites on the Leskovca alp in the Krn Mountains

Matija TURK, Tilen PODOBNIK

Izveček

V Julijskih Alpah, v gorah Zgornjega Posočja, je bilo v zadnjih dveh desetletjih in pol odkritih več planih najdišč kamnitih artefaktov, pripisanih mezolitiku. V članku predstavljamo dve najdišči kamnitih artefaktov na planini Leskovca v Krnskem pogorju, med seboj oddaljeni 150 metrov: Leskovca I in II. Predstavljamo površinsko zbrane najdbe in rezultate arheološkega izkopavanja na Leskovci II. Zaradi odsotnosti organskih ostankov, ki bi jih lahko zanesljivo povezali s kamnitimi artefakti, je kulturno-kronološka opredelitev obeh najdišč možna le na podlagi tipološke analize kamnitih artefaktov. Rezultat ni enoznačen, najdišči lahko pripadata končnemu paleolitiku (epigravetjenu) ali starejšemu mezolitiku (sovterjenu).

Ključne besede: Julijske Alpe; Zgornje Posočje; planina Leskovca; plana gorska najdišča; kamniti artefakti; surovina; končni paleolitik; mezolitik

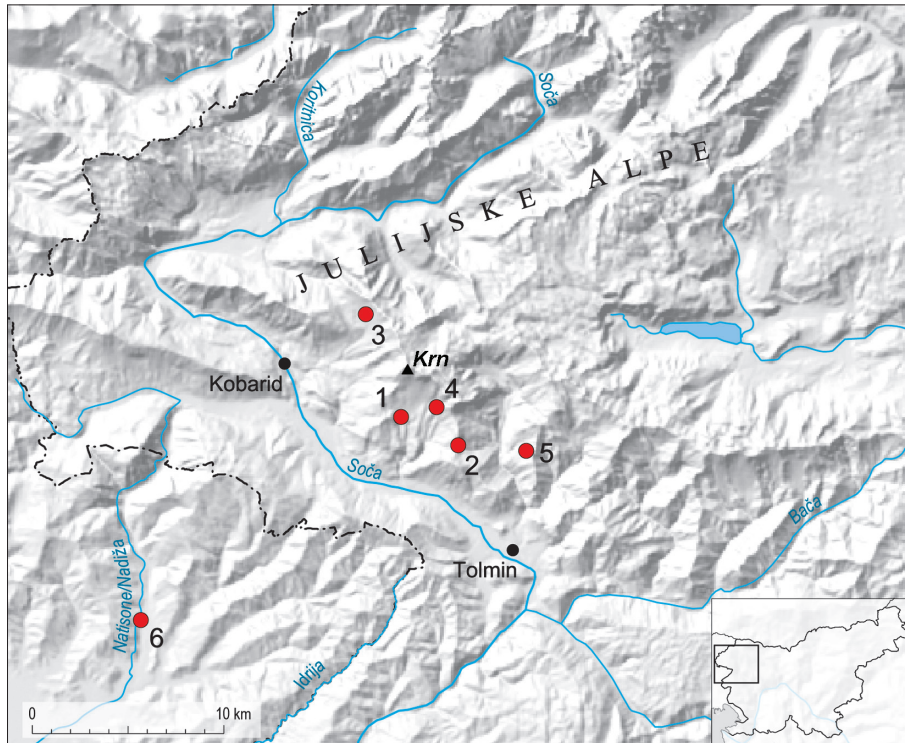
Abstract

In the last two and a half decades, several open-air sites with stone artefacts attributed to the Mesolithic period have been found in the Julian Alps, in the mountains above the Upper Soča Valley. This article also presents mountain sites from this region, located some 150 metres apart on the Leskovca alp in the Krn Mountains and named Leskovca I and II. It discusses the finds collected on the surface and the results of the archaeological excavation at Leskovca II. Due to the absence of organic remains reliably associated with stone artefacts, the cultural-chronological definition of the two sites only relies on the typological and technological analysis of the stone artefacts. The results show the sites belong to either the Late Upper Palaeolithic (Epigravettian) or the Early Mesolithic (Sauveterrian).

Keywords: Julian Alps; Upper Soča Valley; Leskovca alp; open-air mountain sites; stone artefacts; raw material; Late Upper Palaeolithic; Mesolithic

Arheološke raziskave v gorskem svetu Slovenije so v zadnjih dveh desetletjih in pol prinesle številna nova spoznanja o človekovem obiskovanju gora v arheoloških obdobjih (Cevc 2006; Ogrin et al. 2020; Turk 2022). V sredogorju Julijskih Alp v Zgornjem Posočju je bilo odkritih več planih najdišč kamnitih artefaktov. Leta 2001 je bilo na planini

Kašina odkrito prvo najdišče kamnitih artefaktov v Krnskem pogorju (Jamnik, Bizjak 2003). Sledila so nova odkritja, za katera so zaslužni ljubiteljski iskalci. Večina tovrstnih najdišč, ki jih na splošno pripisujemo mezolitiku, se nahaja na območju nekdanjih ali še aktivnih pašnih planin na višinah med 900 in 1400 m. Ležijo na prisojnih in odprtih

Sl. 1: Zemljevid planih najdišč kamnitih artefaktov v gorah Zgornjega Posočja, omenjenih v članku. Označen je tudi Spodmol pri Bjarču v dolini Nadiže (Italija).

Fig. 1: Map of the Stone Age open-air sites mentioned in the text, all in the mountains of the Upper Soča Valley. Also marked is the Riparo di Biarzo rock shelter in the Natisone Valley (Italy).

1 – Skrotna, 2 – Gorenji Pretovč, 3 – Zapleč in / and Zaprikraj, 4 – Leskovca I in / and II, 5 – Čadrg-Laze II, 6 – Spodmol pri Bjarču / Riparo di Biarzo

legah v bližini vodnih virov (Jamnik 2015, 2020).¹ Do odkritja kamenodobnih najdišč v Krnskem pogorju, so bile v Julijskih Alpah mezolitiku pripisane le najdbe iz Jame za Skalami (1550 m) nad Bohinjem (Dirjec, Šercelj, Turk 1989).

Manjše arheološke raziskave na planih najdiščih kamnitih artefaktov v gorah Zgornjega Posočja so bile opravljene na planinah Kašina (najdišče Skrotna),² Pretovč (najdišče Gorenji Pretovč), Zapleč, Zaprikraj, Leskovca (najdišče Leskovca II) ter na najdišču Čadrg-Laze II (724 m) pri vasi Čadrg nad Tolminom (Turk et al. 2005; Turk 2006; 2018; 2020; Turk, Tolar, Podobnik 2022; Mlinar, Turk 2016, 22–23) (sl. 1).

¹ Jamnik (2015, 2020) v gorah Zgornjega Posočja navaja odkritja več kot 20 planih najdišč kamnitih artefaktov, ki jih večinoma pripisuje mezolitiku. Na to število moramo gledati z zadržkom, saj najdbe nekaj neznačilnih odtiskov, ki so lahko naravnega izvora, še ne pomenijo arheološkega najdišča.

² Naj na tem mestu opozorimo, da leži najdišče Skrotna na ozemlju planine Kuhinja. Zaradi bližine stanov planine Kašina je bilo ob odkritju napačno pripisano slednji.

V članku predstavljamo kamnite artefakte s planine Leskovca, odkrite na dveh različnih lokacijah, ter rezultate arheološkega izkopavanja. Prvo najdišče kamnitih artefaktov na planini Leskovca, poimenovano Leskovca I, je leta 2012 odkril nadzornik Triglavskega narodnega parka Gorazd Kutin. Istega leta so pri ogledu tega najdišča G. Kutin, Pavel Jamnik in Janez Bizjak nedaleč stran odkrili novo najdišče, poimenovano Leskovca II (Bizjak, Jamnik 2013). Na slednjem smo izvedli manjše arheološko izkopavanje.

GEOGRAFSKI IN ZGODOVINSKI ORIS PROSTORA

Planina Leskovca leži pod prepadnimi pobočji Leskovškega vrha (Maselnika, 1903 m), jugovzhodno od Krna (2244 m), ki je najvišji vrh v Krnskem pogorju. Skupaj s planinami Zaslav, Slapnik, Kuhinja in Kašina tvori edinstveno, spomeniško zaščiteno kulturno krajino na južnem travnatem pobočju Krna na jugozahodnem robu Triglavskega narodnega parka (Koren 2006, 59) (sl. 2).

Sl. 2: Južna stran Krnskega pogorja s Krnom (2244 m) na sredini. S puščico je označena planina Leskovca.

Fig. 2: The southern side of the Krn Mountains with Krn (2244 m) in the centre. The Leskovca alp is marked with an arrow.

Južno pobočje Krna gradijo skladi svetlega dachsteinskega apnenca. V spodnjem delu ga prekrivajo pobočni klastični in glacialni sedimenti. Pri izgradnji vodovoda čez planino Kuhinja smo lahko videli, da zaobljen pobočni grušč ponekod prekriva le 10 do 30 cm debela plast ruše s humusom, ponekod pa je med gruščem in humusom različno debela plast ilovice.

Širše območje planine Leskovca gradijo zgornje kredne plasti apnencev in laporjev. V plasteh se izmenjujeta sivi in rdečkasti mikritni ter kalkarenitni apnenec in rdeči lapor. V mikritnem in kalkarenitnem apnencu se pojavljajo pole in gomolji roženca. Na širšem območju planine izdanja volčanski apnenec. V volčanskem apnencu se menjavajo breče in kalkarenit, vmes pa se pojavljajo plasti laporja in roženca (Buser 1986; 1987).

Čez Zgornje Posočje poteka Idrijski prelom, čez Krnsko pogorje pa še Kneški in Ravenski prelom, ki vplivajo na potresno aktivnost območja. Zadnji rušilni potres, ki je območje prizadel leta 1998 in je imel epicenter prav v Krnskem pogorju, je v gorah sprožil več skalnih podorov, med drugim tudi nad planino Leskovca (Zupančič et al. 2001).

Pastirski stanovi planine Leskovce stojijo na višini 1230 m. Pašniki pod njimi, po katerih je raztreseno podorno skalovje, ležijo sredi ledeniško

preoblikovanega površja (sl. 3). Zbirališče ledu je bilo v krnici, kjer je danes Jezero v Lužnici (1801 m) in v krnici pod Velikim Stadorjem (1899 m) (Šifrer 1955, 287–289). Na pobočju pod planino sta lepo vidni bočni ledeniški moreni. V nekdanjem ledeniškem koritu, ki se od pastirskih stanov spušča proti jugozahodu v smeri vasi Krn, ležita najdišči Leskovca I in II.

Planinski svet na južni strani Krna skriva sledove človekove prisotnosti vsaj od mezolitika dalje.³ Na planini Zaslav je bil prepoznani velik kamniti krog, znan kot "megalitski krog pod Krnom", ki pa arheološko ni raziskan in ovrednoten (Bizjak 2011). O velikem pomenu tega prostora v železni dobi priča odkritje na griču Gradec nad vasjo Krn, kjer je ljubiteljski iskalec Jože Golja z detektorjem kovin poleg ostalega izkopal ostanke figurarno okrašene situle. Pri kasnejših arheoloških raziskavah pod vodstvom Tolminskega muzeja so odkrili nedotaknjen žgan grob bojvnikarja iz mlajše železne dobe in ostanke grobnih jam uničenih žganih grobov iz starejše železne dobe (Knific et al. 2021, 31–40). Celotno območje je močno prizadela prva

³ Kamniti artefakti, pripisani mezolitiku, so bili odkriti tudi pri Krnskem jezeru (1394 m) na severni strani Krna (Jamnik 2015, 190; Turk, Mlinar 2016).

Sl. 3: Planina Leskovca. Pogled na najdišče Leskovca I. V ozadju s puščico označeno najdišče Leskovca II.
Fig. 3: The Leskovca alp. The Leskovca I site in the foreground and Leskovca II in the background, marked with an arrow.

svetovna vojna. Po vrhovih Krnskega pogorja je v letih 1915–1917 potekala soška fronta, ki je za seboj pustila številne sledove utrjevanja in bojevanja.

NAJDIŠČE LESKOVCA I

Najdišče Leskovca I (1145 m) leži na ravnem delu pod zahodno bočno (sredinsko ?) ledeniško moreno. V okolici večje skale, kjer se zadržuje živina in so tla brez vegetacije, so ljubiteljski iskalci nabrali 82 kamnitih najdb (sl. 3) (Jamnik 2020, 34). V tabeli na sl. 4 podajamo pregled površinsko zbranih najdb.⁴ Najdbe smo razdelili na odpadne produkte in orodja. K slednjim prištevamo vse retuširane artefakte.

Med površinskimi najdbami z Leskovce I prevladujejo razbitine in odbitki iz lokalnih rožencev rdečerjave barve, ki so deloma naravnega izvora.

⁴ V tabeli so vključene najdbe, ki nam jih je leta 2016 v pregled posodil P. Jamnik, praskalo, ki ga je leta 2015 našel Jani Kutin (slednjega hrani Tolminski muzej) in najdbe, ki so jih nabrali pri pregledih najdišča. Najdbe, ki so jih ljubiteljski iskalci zbrali po letu 2016, niso vključene (cf. Jamnik 2015, 185; 2020, 34).

Odpadki / Waste	
Razbitina / Debris	52
Jedro / Core	1
Jedrni odbitek / Core rejuvenation flake	3
Odbitek / Flake	26
Klina/klinica / Blade/Bladelet	4
Σ	86
Orodja / Tools	
Retuširan odbitek / Retouched flake	1
Orodje z izjedo / Notched tool	2
Praskalo / Endscraper	1
Klinica z uporabno retušo / Bladelet with use retouch	2
Mikrolit (nedoločen) / Microlith (indeterminate)	1
Neopredeljeno / Indeterminate	1
Σ	8

Sl. 4: Leskovca I. Pregled najdb, zbranih pri površinskih pregledih.

Fig. 4: Leskovca I. Overview of the finds collected during the surface surveys.

Makroskopsko ločimo med njimi dve osnovni vrsti rdečerjavega roženca. Prva vrsta je mat barve, lomi se v ravnih ploskvah in zato ni primerna za izdelovanje kamnitih orodij (sl. 5a). Razbitine in odbitki tega roženca ne kažejo znakov umetnega odbijanja ter obdelave in so naravnega izvora. Druga vrsta rdečerjavega roženca, ki se pojavlja v večih odtenkih, je sijoče barve (sl. 5b). Ta roženec je močno napokan, vendar lahko pri večjih kosih najdemo dovolj velik, kompakten del, uporaben za obdelavo. Temu rožencu makroskopsko ustrezajo nekateri nedvomni kamniti artefakti (sl. 5c).

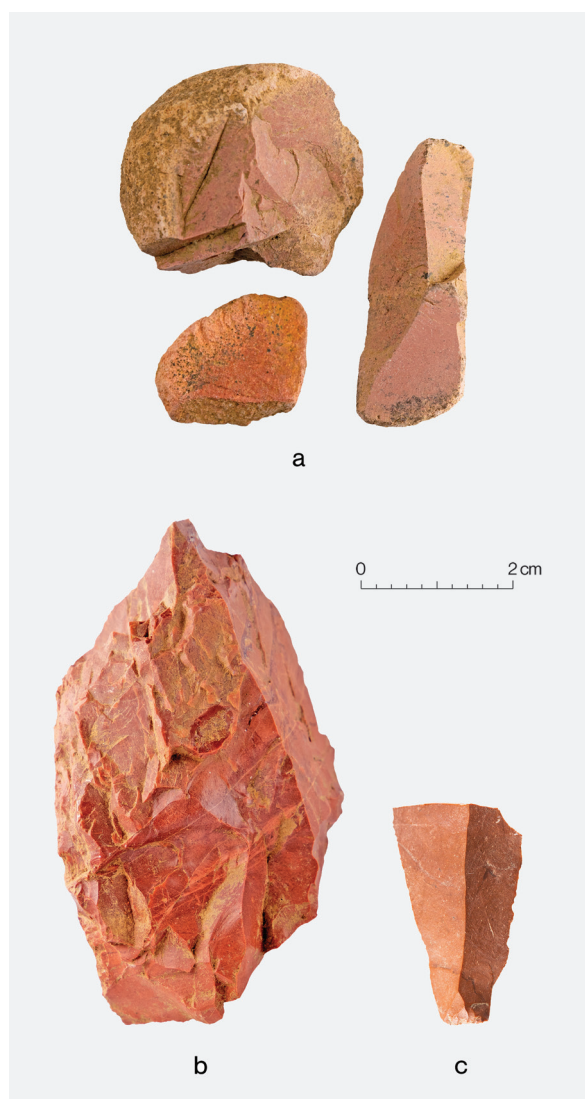
Na površju zbrani kamniti inventar vsebuje neizoblikovano jedro s sledovi odbijanja odbitkov

(t. 1a: 1), zlomljeno kline (sl. 5c) in pet klinic,⁵ od katerih imata dve uporabno retušo (t. 1a: 3,4). Nobena izmed klinic ni ohranjena v celoti. Segment klinice (t. 1a: 2) ima večji del dorzalne površine pokrit s korteksom. Zastopana sta po en retuširan odbitek (t. 1a: 5) in dve orodji z izjedo. Orodje na masivnem odbitku ima izjedo izdelano z inverzno retušo (t. 1a: 6). Praskalo na odbitku iz svetlosivega roženca ima ohranjen korteks prodnika (t. 1a: 7). Odlomek mikrolita ni mogoče tipološko ožje določiti (t. 1a: 8), enako velja za odlomek orodja s strmo retušo.

NAJDIŠČE LESKOVCA II

Najdišče Leskovca II (1170 m) leži na robu ravnega dela pobočja 150 m vzhodno od najdišča Leskovca I (sl. 3). Po pripovedovanju enega izmed odkriteljev, G. Kutina, so večino najdb našli med skupino skal in 10 m oddaljenim robom platoja. Glede na površinske najdbe, ki smo jih našli med pregledi najdišča, ugotavljamo, da se najdišče od skupine skal širi proti jugu v dolžini do 13 m (sl. 6). Jamnik (2020, 34) navaja, da so na tej lokaciji pri pregledovanju razgaljenih travnih površin in pri mokrem sejanju s površja odvzete zemljine skupaj zbrali 543 kamnitih najdb. Med tipološko precej raznolikimi kamnitimi artefakti so bili tudi odlomki mikrolitskih armatur. Pregled teh najdb skupaj z najdbami, ki smo jih zbrali pri arheoloških površinskih pregledih, podajamo v tabeli na sl. 10.⁶

Med površinskimi najdbami na najdišču Leskovca II prevladujejo odbitki, luske in razbitine. Zlasti primerki iz lokalnega mat rdečerjavega roženca so brez značilnih znakov umetnega odbijanja in obdelave in jih moramo imeti za naravne produkte. Med jedri, ki nosijo sledove odbijanja podolgovatih odbitkov in klinic sta zastopani dve navzkrižni jedri (t. 1b: 1,2) in eno neizoblikovano jedro (t. 1b: 3). Dve jedri imata ohranjen korteks prodnika (t. 1b: 2,3). Med klinami in klinicami sta boljše ohranjeni

Sl. 5: Leskovca I. Rdečerjavi roženca: **a** – mat, **b** – sijoče barve, **c** – bazalni del kline iz rdečerjavega roženca sijoče barve.
Fig. 5: Leskovca I. Reddish-brown cherts: **a** – dull colour, **b** – lustrous colour, **c** – basal fragment of a blade made of lustrous reddish-brown chert.

⁵ Med klinice uvrščamo kline, ki so ožje od 12 in krajše od 50 mm.

⁶ V tabeli so vključene najdbe, ki nam jih je leta 2016 v pregled posodil P. Jamnik in najdbe, ki smo jih nabrali med arheološkimi pregledi najdišča. Najdbe, ki so jih ljubiteljski iskalci zbrali po letu 2016, niso vključene (cf. Jamnik 2015, 185–187; 2020, 34). Jamnikova zbirka poleg površinskih najdb vključuje tudi najdbe, ki jih je Jamnik našel pri mokrem sejanju s površja odvzete zemljine v teži 20 kg (Bizjak, Jamnik 2013).

samo dve (*t. 1b: 4*), ostale so segmenti (*t. 1b: 5,6; 2: 7–11*). Dve klinici imata uporabno retušo (*t. 2: 12,13*). Retuširana klinica (*t. 2: 14*) ima retuširan koničast terminalni del in sicer na levem robu z direktno in na desnem robu z inverzno retušo. Med retuširanimi odbitki ima eden uporabno retušo (*t. 2: 15*). Dobro so zastopana orodja z izjedo (*t. 2: 16–20*). Zastopano je vbadalo ob poševni prečni retuši (*t. 2: 21*), prečno strgalce (*t. 2: 22*) in praskalo na odbitku (*t. 2: 23*). Mikrolitske armature so večinoma odlomki, ki so tipološko ožje nedoločljivi (*t. 2: 24–29*). Artefakti so v nasprotju s tistimi z Leskovce I večinoma patinirani. Pri nekaterih artefaktih, ki so skoraj povsem belo patinirani, je na odlomih vidno, da je notranjost rdečerjave ali sive barve. Nekaj artefaktov ima močne termoklastične poškodbe (*t. 2: 18,23*).

ARHEOLOŠKO IZKOPAVANJE NA NAJDIŠČU LESKOVCA II IN REZULTATI

Po ogledu obeh najdišč in pregledu površinskih najdb smo se odločili izvesti izkopavanje na najdišču Leskovca II. To najdišče je bilo glede na količino površinsko zbranih najdb obetavnejše od Leskovce I in hkrati prostorsko dobro zamejeno. Z izkopavanjem smo želeli ugotoviti stratigrafsko lego najdb, pridobiti diagnostične najdbe in organske ostanke, ki bi nam pomagali določiti kulturno-kronološko pripadnost najdišča. Izkopavanje na najdišču Leskovca II smo v sodelovanju z Narodnim muzejem Slovenije in Tolminskim muzejem izvedli maja 2017 in avgusta 2020. Od skupine skal smo proti robu platoja v smeri proti jugozahodu zakoličili 8 m dolgo in 1 m široko izkopno polje, ki smo ga razdelili v kvadrate po 1×1 m (*sl. 6*). Površje na tem mestu od skal do roba platoja pada z 10 % naklonom. Maja 2017 smo izkopali 2 m² pri skali na začetku izkopnega polja (kvadrat 1 in 2) in 2 m² na njegovem koncu pri robu platoja (kvadrat 7 in 8). Vmesni del (kvadrati 3, 4, 5 in 6) smo izkopali avgusta 2020 (*sl. 7a, b*).

→

Sl. 7: Leskovca II. Izkopavanje kvadratov 3–6: **a** – vrh kulturne ilovnate plasti (SE 2) po odstranitvi ruše in humusa; v kvadratu 5 in 6 spredaj skupina apnenčastih kamnov in skal. **b** – valovita površina sterilne morene (SE 3) po odstranitvi kulturne plasti; v kvadratu 4 zadaj je v obeh bočnih profilih v moreni viden žep ilovnate plasti (SE 2).

Fig. 7: Leskovca II. Excavation of squares 3–6: **a** – top of the cultural clay layer (SE 2) after removing the topsoil, with a group of stones and rocks in squares 5 and 6. **b** – undulated surface of the sterile moraine (SE 3) after the removal of the cultural layer. In square 4 in the background, a pocket of the clay layer (SE 2) in the moraine is visible in both lateral profiles.

Po odstranitvi ruše smo izkopavali stratigrafsko s strganjem. Približno polovico izkopane zemljine smo shranili v vreče in naknadno mokro presejali na sitih z mrežo velikosti 3 in 1 mm. Skupaj smo za mokro sejanje odvzeli 70 vreč sedimenta v skupni teži približno 1260 kg. Izkopavali smo do sterilnega morenskega grušča. Stratigrafija je sledeča (*sl. 8, 9*):

SE 1: Ruša in humus. Debelina plasti 12 do 20 cm. Posamezni apnenčasti kamni in skale, redki naravni odlomki lokalnega mat rdečerjavega roženca. Prisotni kamniti artefakti.

SE 2: Svetlo rjava ilovica z apnenčastimi kamni in skalami. Debelina plasti 2 do 48 cm. Vsebuje naravne odlomke lokalnega mat rdečerjavega roženca, posamezne kose prhkega peščenjaka in redke, razpršene drobce oglja. Iz te plasti izvira večina kamnitih artefaktov.

SE 3: Morenski nanos (zaobljen apnenčast grušč, posamezni kosi zaobljenega prhkega peščenjaka, odlomki lokalnega mat rdečerjavegwa roženca) z apnenčastimi skalami in primesjo ilovice na vrhu. Plast je arheološko sterilna.

Glavno arheološko plast predstavlja ilovnata plast SE 2. Plast leži na moreni, ki se je pojavila na različnih globinah, med 20 do 60 cm pod površjem. Površina morene je valovita (*sl. 7b, 8*), na njej so ležali večji kamni in skale (*sl. 7a*). V kvadratu 4 je v profilu ovalni ilovnat žep segal 30–40 cm globoko v moreno (*sl. 7b*). Polnilo žepa je tvoril homogen ilovnat sediment brez primesi grušča, kar kaže, da gre za naravni pojav. Pri vrhu žepa je ležal večji odbitek v vertikalni legi (*sl. 9*). Na nekoliko plitvejši žep smo naleteli tudi v kvadratu 7 (*sl. 8*).⁷

Če izvzamemo nekaj ostankov granat iz 1. svetovne vojne, predstavljajo arheološke najdbe samo kamniti artefakti. Ostankov ognjišč in drugih nedvomno antropogenih struktur nismo odkrili.

Med semeni, pobranimi v mokro presejanem sedimentu, prevladujejo nezoglenela recentna

⁷ Na epigravetjskih najdiščih Andalo in Viotte di Bondone v Trentinu, podobne žepe, ki se zajedajo v moreno, razlagajo kot ostanek poznoglacijalnih tal. Nastanek žepov pripisujejo krioturbaciji (Cremaschi, Lanzinger 1984).

Sl. 6: Leskovca II. Zračni posnetek najdišča z označeno izkopano površino. S prekinjeno črto je označeno območje, kjer se na površju pojavljajo kamniti artefakti.

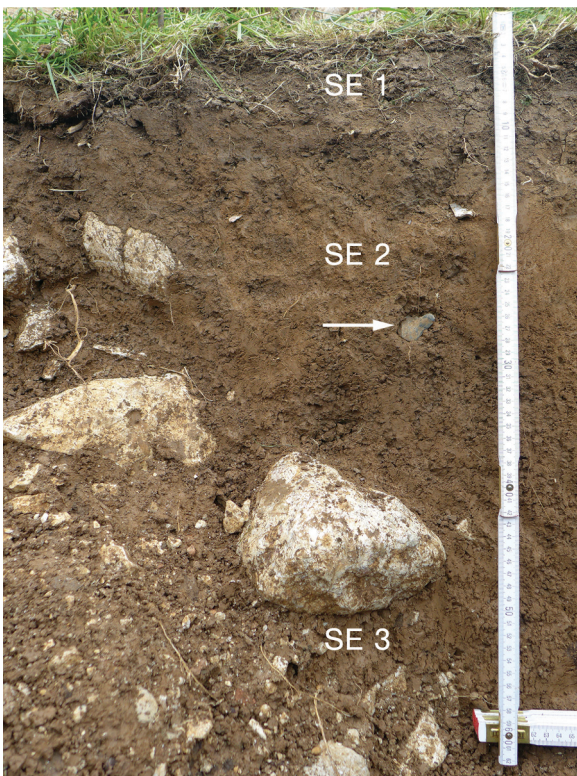
Fig. 6: Leskovca II. Aerial view of the Leskovca II site with marked excavation area. The broken line marks the edge of the area where stone artefacts appear on the surface.

Sl. 8: Leskovca II. Čelni severovzhodni profil kvadrata 7 z označenimi plastmi.

Fig. 8: Leskovca II. Front northeast profile in square 7 with marked layers.

Sl. 9: Leskovca II. Levi rob ilovnatega žepa v južnem bočnem profilu kvadrata 4. S puščico je označen odbitek v vertikalni legi.

Fig. 9: Leskovca II. Left edge of the clay pocket in the south profile of square 4. The arrow marks a flake in vertical position.

semena in plodovi naravnega okoljskega, travniško-pašniškega rastja.⁸ Med prehransko pomembnimi rastlinskimi najdbami so zastopane koščice rumenega drena, šipka in vinske trte. Vse so ohranjene v nezoglenem stanju in so glede na izgled recentne. V presejanem sedimentu je bilo odkritih tudi nekaj drobcev oglja. Oglje pripada tako iglavcem (smreka, bor in macesen) kot listavcem (javor, leska in bukev) (Turk, Tolar, Podobnik 2022, 262). Radiokarbonska datacija izoliranega koščka oglja z dna plasti SE 2, ki je ležal 30 cm pod površjem, je pokazala nekalibrirano starost 1650 ± 30 BP (Poz-136337).

Zbrani favnistični ostanki so bili odkriti pri pregledu presejanega sedimenta in večinoma pripadajo majhnim vretenčarjem.⁹ Ožje je bilo mogoče opredeliti posamezne najdbe glodavcev, predvsem voluharic (Arvicolinae) in miši (*Apodemus*, *Mus*). Najmanj z enim primerkom dolge kosti so v gradivu zastopane dvoživke (Amphibia) in z nekaj dermalnimi ploščami kače in/ali kuščarji. Starost teh favnističnih ostankov je brez radiokarbonskega datiranja nemogoče določiti, saj vse najdene vrste na tem območju v naravi živijo še danes. Menimo, da niso sočasni s kamnitimi artefakti. Nasprotno bi nekaj taksonomsko nedoločljivih kostnih drobcev sesalcev, katerih velikost presega velikost zajca, lahko predstavljalo ostanek lovskega plena kamenodobnih lovcev.

Kamniti artefakti

Pri izkopavanju na najdišču Leskovca II leta 2017 in 2020 ter mokrem sejanju dela izkopenega sedimenta je bilo najdenih 4893 kamnitih artefaktov v teži 0,75 kg. To število vključuje tako retuširana orodja kot odpadne produkte (sl. 10). Najdena sta bila dva razbita prodnika iz lokalnega roženca, ki sta zaradi majhnih dimenzij neprimerna za obdelavo (ohranjena velikost je 0,6 in 1,7 cm). Menimo, da gre za naravno preoblikovana prodnika in ju ne obravnavamo kot artefakta.

Kamniti artefakti so se nahajali že v humusni plasti SE 1, večina (83 %) pa jih izvira iz ilovnate plasti SE 2. V plasti SE 2 so zgoščeni v zgornji polovici, proti dnu plasti jih je vse manj. Nekateri odbitki so ležali v pokončni legi, kar kaže, da je bila plast podvržena postdepozitnim spremembam. Našli smo dva para prilagajočih se artefaktov, v obeh

⁸ Določila Tjaša Tolar, ZRC SAZU Inštitut za arheologijo.

⁹ Določil Borut Toškan, ZRC SAZU Inštitut za arheologijo.

Odpadki / Waste	Površinsko nabiranje / Surface collecting	Izkopavanje / Excavation
Razbitina / Debris	57	101
Jedro / Core	3	5
Jedrni odbitek / Core rejuvenation flake	3	9
Odbitek / Flake	198	1520
Klina/klinica / Blade/Bladelet	18	204
Luska / Chip	195	2932
Σ	474	4771
Orodja / Tools		
Retuširan odbitek / Retouched flake	4	10
Odbitek s strmo retušo / Abruptly retouched flake	/	2
Odbitek s prečno retušo/ Truncated flake	/	1
Orodje z izjedo / Notched tool	6	5
Strgalce / Scraper	1	/
Praskalo / Endscraper	1	7
Vbadalo / Burin	1	3
Retuširana klina/klinica / Retouched blade/bladelet	3	12
Nazobčana klina/klinica / Denticulated blade/bladelet	/	2
Klinica z izrobo / Shouldered bladelet	1	/
Klinica s poševno prečno retušo / Obliquely truncated bladelet	/	2
Klinica s hrbtom / Backed bladelet	/	43
Atipična klinica s hrbtom / Atypical backed bladelet	/	4
Klinica s hrbtom in prečno retušo / Backed and truncated bladelet	/	2
Trikotnik / Triangle	/	1
Konica / Point	/	2
Mikrolit (nedoločen) / Microlith (indeterminate)	7	26
Neopredeljeno / Indeterminate	6	/
Σ	30	122

Sl. 10: Leskovca II. Pregled kamnitih artefaktov, zbranih pri površinskih pregledih in arheološkem izkopavanju.

Fig. 10: Leskovca II. Overview of the stone artefacts collected during surface surveys and archaeological excavations.

primerih so izvirali iz različnih plasti.¹⁰ Morenski nanos (SE 3) pod ilovnato plastjo je arheološko

¹⁰ Klinica s hrbtom in prečno retušo (*t.* 7: 110a, b) je sestavljena iz dveh delov, najdenih v različnih plasteh in kvadratih. Odlomek št. 110a je ležal v SE 2 v kvadratu 4, odlomek št. 110b pa v SE 1 v kvadratu 2. Drugi prilegajoči par tvorita odlomka kline iz kvadrata 2. Odlomek (*t.* 4: 24) izvira iz SE 1, odlomek (*t.* 5: 45) pa iz SE 2.

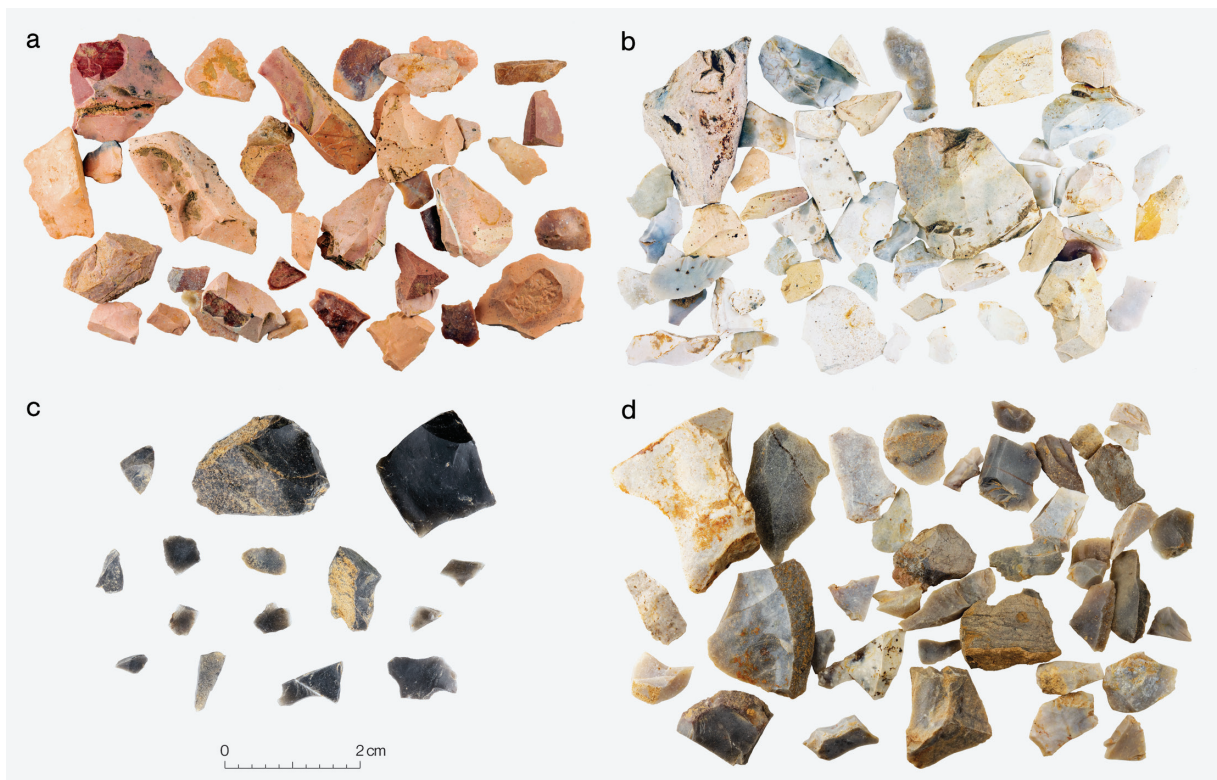
sterilen. Največ najdb je bilo v kvadratu 3 in 4, kjer je bila kulturna plast najdebelejša. Najmanj najdb je bilo v kvadratu 8 na robu izkopnega polja.

Med kamnitimi najdbami z najdišča Leskovca II, zbranimi pri izkopavanju, prevladujejo različne vrste odpadkov, med katerimi je največ lusk¹¹ in

¹¹ Med luske uvrščamo odbitke velikostnega razreda ≤ 3 mm. Najdene so bile izključno pri mokrem sejanju.

Odbitki / Flakes	Brez korteksa / Without cortex	S korteksom / With cortex	Σ
> 5 cm	/	2	2
4 ≥ 5 cm	1	1	2
3 ≥ 4 cm	3	4	7
2 ≥ 3 cm	26	20	46
1 ≥ 2 cm	292	41	333
Σ	322	68	390

Sl. 11: Leskovca II. Zastopanost neretuširanih odbitkov (s korteksom in brez), večjih od 1 cm po velikostnih razredih. Fig. 11: Leskovca II. Size classes of the non-retouched flakes (with and without cortex) longer than 1 cm.

Sl. 12: Leskovca II. Glavne skupine zastopanega roženca glede na barvo in patiniranost: a – rožnato patiniran rdečerjav roženec, b – belo patiniran siv roženec, c – črn roženec, d – siv roženec.

Fig. 12: Leskovca II. Main groups of cherts according to colour and patination: a – pink patinated reddish-brown chert, b – white patinated grey chert, c – black chert, d – grey chert.

odbitkov (*t.* 5: 55–57). Med odbitki prevladujejo manjši od 2 cm. Odbitkov, večjih od 2 cm je zgolj 3,7 %. Največji odbitek meri 6,7 cm (*sl.* 11).

Jeder je pet: dve navzkrižni jedri (*t.* 3: 1,2), unipolarno jedro (*t.* 3: 3), jedro na odbitku (*t.* 3: 4) in mikro jedro (*t.* 3: 5). Jedra nimajo preparirane udarne ploskve. Tako na jedrih kot na jedrnih odbitkih (*t.* 3: 6,7) je vidna težnja po odbijanju podolgovatih odbitkov in klinic.

Skupina neretuširanih klin in klinic šteje 204 kose. Klin je zgolj 21 (*t.* 3: 8–12; 4: 18,19,22,24–31). Med

njimi prevladujejo bazalni in terminalni segmenti. Med klinicami (*t.* 3: 13; 4: 14–17,20,21,23,32–40) prevladujejo bazalni segmenti.

Retuširanih klin je sedem, od tega štiri z uporabno retušo (*t.* 5: 41–44). Terminalni odlomek kline z inverzno retušo (*t.* 5: 45) se prilega neretuširanemu medialno-bazalnemu odlomku (*t.* 4: 24). Vse retuširane klinice imajo robno retušo (*t.* 5: 46–51). Nadalje sta zastopani po ena nazobčana kline in klinica (*t.* 5: 52) ter dve klinici s poševno prečno retušo (*t.* 5: 53,54). Terminalni odlomek

klinice (t. 5: 54) ima poševni prečni rob retuširan z drobtinčasto retušo.

Poleg retuširanih odbitkov (t. 5: 58,59), ki predstavljajo priložnostna orodja, je zastopan odbitek s poševno prečno retušo z izrazitimi termoklastičnimi poškodbami na obeh straneh (t. 5: 60).

Plitva izjeda je izdelana na petih odbitkih (t. 6: 61–64). Med vbadali je zastopano diedrično vbadalo (t. 6: 65) in dve ogelni vbadali (t. 6: 66,67). V skupini praskal ločimo praskala na odlomku klinice (t. 6: 68,69) in praskala na odbitku (t. 6: 70–74). Praskalo (t. 6: 73) je izdelano na kortikalnem odbitku prodnika.

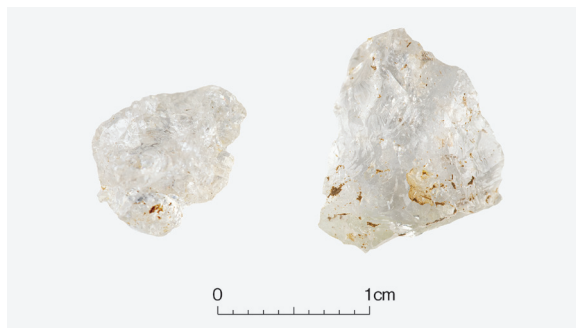
Od skupaj 122 retuširanih orodij, pridobljenih pri arheološkem izkopavanju na najdišču Leskovca II (2,5 % celotnega zbranega kamnitega inventarja), je 77 mikrolitskih armatur (63 %). Večina mikrolitskih armatur, obdelanih s strmo retušo, je poškodovanih in polomljenih. Med tipološko določljivimi kosi prevladujejo klinice s hrbtom (t. 6: 75–83; 7: 84–108). Med njimi smo jih nekaj opredelili kot atipične. Razlogi za to so sledeči: polstrmo retuširan hrbet (t. 7: 105), hrbet, retuširan z alternirajočo strmo retušo (t. 7: 106), lateralni rob klinice ni v celoti strmo retuširan (t. 7: 107,108).

Klinici s hrbtom in prečno retušo sta dve (t. 7: 109,110a,b –prilegajoča se odlomka) in trikotnik samo eden (t. 7: 111). Pri slednjem gre za medialni del enakokrakega trikotnika s polstrmo retuširano najdaljšo stranico. Poleg konice z robno strmo retušo (t. 7: 112) je zastopana še konica s hrbtom (t. 7: 113). Bazalne odlomke konic s hrbtom bi lahko predstavljali še trije odlomki (t. 7: 114–116), ki smo jih sicer uvrstili v kategorijo nedoločenih mikrolitov.

Enako kot pri površinsko zbranih kamnitih artefaktih, so tudi artefakti, pridobljeni pri arheološkem izkopavanju, večinoma patinirani.¹² Kljub temu je bilo mogoče ugotoviti, da so izdelani pretežno iz rožencev različnih barvnih odtenkov in kakovosti, nekaj pa jih je tudi iz tufa in silificiranega apnenca.¹³ Zastopani so svetlo do temno sivi, črni in rjavkasti roženci. Artefakti z rožnato patinirano površino

¹² Zaradi izpostavljenosti atmosferskim vplivom so kamniti artefakti na planih najdiščih pogosto patinirani. Patiniranost povzroča tudi lega v distričnih ilovnatih plasteh. Zanimivo je, da kamniti inventar z Gorenjega Pretovča (Turk et al. 2005), ki prav tako izvira iz ilovnate plasti, ni patiniran. Na Leskovci II bi bil lahko vzrok za patiniranost tudi izpostavljenost ognju, kar nakazujejo številne termoklastične poškodbe.

¹³ Za pomoč pri določanju surovine se zahvaljujemo Aleksandru Horvatu, ZRC SAZU Paleontološki inštitut Ivana Rakovca.

Sl. 13: Leskovca II. Kamena strela.

Fig. 13: Leskovca II. Rock crystal.

so izdelani iz lokalnega svetlečega rdečerjavega roženca, kar je razvidno na mlajših odlomih (sl. 12). V skupini črnih rožencev je zastopan litid. Nekaj odbitkov in drobnih razbitin pripada kamni strelji (sl. 13). Prevladujoč prodniški korteks na kamnitih artefaktih kaže, da so kot surovino pretežno uporabljali rožence v obliki prodnikov. V vseh plasteh smo našli naravne odbitke in razbitine lokalnega roženca mat rdečerjave barve (sl. 5a), ki ga prazgodovinski lovci, z morda redkimi izjemami, niso uporabljali.¹⁴

ZAKLJUČEK IN DISKUSIJA

Kamniti inventar z Leskovce II, pridobljen pri izkopavanju in mokrem sejanju približno polovice izkopanega sedimenta, šteje skupaj z najmanjšimi odbitki (luskami) skoraj 4900 kosov (sl. 10). To je daleč največja zbirka kamnitih artefaktov, pridobljenih na katerem od arheološko raziskanih kamenodobnih najdišč v gorah Zgornjega Posočja. Večina najdb, pridobljenih pri arheološkem izkopavanju na Leskovci II, kjer smo raziskali 8 m² površine, izvira iz zgornje polovice ilovnate plasti SE 2, nad katero leži plast humusa in ruše. Plasti SE 2 in SE 1, ki sta vsebovali kamnite artefakte, sta bili podvrženi postdepozicijskim procesom (krioturbaciji, bioturbaciji), kar je povzročilo, da se najdbe nahajajo na različnih globinah. Postdepozicijske premike najdb dokazujejo pokončno ležeči artefakti in prilegajoči se artefakti, odkriti v različnih plasteh (glej opombo 10).

Značilnost artefaktov z Leskovce II so patiniranost in termoklastične/krioklastične poškodbe. Nekatere krakelirane površine niso patinirane,

¹⁴ Tovrstni roženec, prisoten tudi na najdišču Leskovca I, smo na površju našli še na drugih planinah na južni strani Krna ter ob Krnskem jezeru na severni strani.

kar kaže, da je poškodba nastala kasneje, verjetno kot posledica zmrzali. V primeru termoklastičnih poškodb gre lahko za namerno ali slučajno izpostavljenost ognju. Razen posameznih izoliranih drobcev oglja, ki lahko izvirajo od naravnih požarov ali požigalništva, sledov kurjenja nismo odkrili. Da drobcu oglja niso nujno sočasni s kamnitimi artefakti, kaže radiokarbonska datacija, ki datiran vzorec oglja postavlja v čas pozne antike.

Med kamnitim inventarjem Leskovce II prevladujejo manjši odbitki in luske, ki so odpadni produkt pri izdelavi in popravilu orodij. Večina odbitkov je manjših od 2 cm (*sl. 11*). Med klinami in klinicami prevladujejo odlomki z ravnimi lommi. Domnevamo, da gre za umetno polomljene, segmentirane kline (*t. 1b: 5,6; 2: 7–11; 4: 18–40*). Mikrovbadala, ki bi kazala na uporabo tehnike lomljenja klin/klinic ob izjedi, niso zastopana. Manjkajo tudi kline/klinice z izjedo.

Skupaj s površinskimi najdbami imamo na Leskovci II osem jeder (*t. 1b: 1–3; 3: 1–5*). Jedra nimajo obdelane, preparirane udarne površine. Nosijo sledove odbijanja podolgovatih odbitkov in klinic. Prevladujoč način odbijanja je bil direktno večsmerno odbijanje s togim in mehkim tolkačem. Posamezni tanki odbitki in klinice s kontrabulbusom na dorzalni strani kažejo na odbijanje s pomočjo vmesnika ali na luščenje s pritiskom (*t. 2: 8; 5: 56*). Artefakti s fasetiranim talonom so redki (*t. 1b: 5,6; 2: 22; 3: 11; 4: 29,30,38; 5: 55–57; 7: 110b*).

Pri izkopavanju je bilo na Leskovci II najdenih 122 retuširanih orodij. Med njimi je 77 mikrolitskih armatur (63 %), ki so skoraj vse polomljene. Mikrolitske armature so z redkimi izjemami izdelane na masivnejših, nepravilnih klinicah iz rožencev različne kvalitete. Tako kot večja retuširana orodja tudi mikrolitske armature ne kažejo skrbnejše izdelave. Med njimi prevladujejo klinice s hrbtom (*t. 6: 75–83; 7: 84–105*). Klinici s hrbtom in prečno retušo sta dve (*t. 7: 109,110a,b*). V celotnem kamnitem inventarju z Leskovce II imamo samo en geometrijski mikrolit: enakokraki trikotnik s polstrmo retuširano najdaljšo stranico, ki je na obeh koncih odlomljen (*t. 7: 111*). Podoben enakokraki trikotnik s polstrmo retuširano najdaljšo stranico je bil najden na najdišču Gorenji Pretovč (Turk et al. 2005, t. 2: 29), ki je na podlagi tipološke analize opredeljeno v sovterjen.¹⁵ Na Gorenjem Pretovču so poleg omenjenega trikotnika med mikroliti za-

stopane klinice s hrbtom in prečno retušo, klinice s hrbtom in sovterjenske konice (Turk et al. 2005, 40–41). Edina celotno ohranjena konica s hrbtom z Leskovce II (*t. 7: 113*) je širša od sovterjenskih konic z dvojnimi hrbtom z Gorenjega Pretovča. Tudi ostale mikrolitske armature z Leskovce II, med katerimi ni hipermikrolitskih primerkov, so na splošno masivnejše od tistih z Gorenjega Pretovča.

Kamniti artefakti z Leskovce I in II so izdelani iz rožencev različnih vrst in kakovosti. Na Leskovci II je bilo najdenih 10 kosov (odbitkov in razbitin) kamene strele (*sl. 13*), ki je z dvema primerkoma zastopana tudi na Gorenjem Pretovču.¹⁶ Nekateri artefakti so izdelani iz lokalnih rožencev, zlasti iz roženca sijoče rdečerjave barve, ki ga najdemo v sekundarni legi na južnih pobočjih Krna. Ta vrsta roženca med kamnitimi artefakti na Gorenjem Pretovču, ki je od planine Leskovca oddaljen 2 uri hoda, ni zastopana. Tudi sicer je surovina z Gorenjega Pretovča nekoliko drugačna, predvsem pa artefakti niso patinirani. Na Leskovci II na artefaktih, kjer je korteks ohranjen, prevladuje korteks prodnika, ki je prisoten tudi na dveh jedrih (*t. 1b: 2,3*). Artefakti s korteksom prodnika so večinoma iz kvalitetnejših sivih rožencev.

Postavlja se vprašanje, ali so ljudje primerno velike prodnike kvalitetnega roženca lahko dobili na južnih pobočjih Krna, ali so jih prinesli iz oddaljenih nahajališč.¹⁷ Na planini Kuhinja se v ilovnati preperini nahajajo drobni prodniki roženca, ki so neprimerni za obdelavo. Večji kosi so redki in pogosto tektonsko napokani. Med pregledi južnih pobočij Krna smo našli le nekaj prodnikov roženca, po velikosti in kvaliteti primernih za obdelavo. Glede na trenutne rezultate terenskih pregledov ocenjujemo, da je na južnih pobočjih Krna težko najti prodnike roženca, po velikosti in kvaliteti primernih za izdelavo kamnitih orodij.

Majhen delež odbitkov s korteksom (*sl. 11*), primarnih kortikalnih odbitkov in odsotnost testiranih prodnikov (predjeder) na Leskovci II nakazuje, da je bila začetna redukcija prodnikov roženca opravljena drugje. Zlasti kvalitetni sivi roženci z

¹⁶ Med slovenskimi pozno paleolitskimi in mezolitskimi najdišči, je kamena strela zastopana še v Ciganski jami, Viktorjevemu spodmolu, Zalogu pri Verdu, na Vrbičevem hribcu, Bregu pri Škofljici in na Belškem polju (Turk 2022, 64).

¹⁷ Prodne raznobarvnih rožencev smo v primarni legi opazili v konglomeratih na južnih pobočjih Malega Karmana (Monte Quarnan, 1372 m) v Italiji, 35 km zračne razdalje zahodno od Krna, kjer v sekundarni legi ležijo v zemlji po pobočju.

¹⁵ V Zgornjem Posočju je v sovterjen opredeljeno še najdišče Čadrg-Laze II pri vasi Čadrg nad Tolminom (Mlinar, Turk 2016, 22–23).

ohranjeno skorjo prodnika z Leskovce I in II bi lahko bili prinešeni od drugod. Med ogledom najdb iz Spodmola pri Bjarču (Riparo di Biarzo), ki leži v dolini Nadiže, smo imeli priložnost videti, da so med surovino v vseh arheoloških plasteh najbolj zastopani roženci različnih sivih odtenkov, med katerimi so dobro zastopani odbitki in jedra z ohranjeno prodniško skorjo. Prodniški roženec iz Spodmola pri Bjarču izvira iz rečnih nanosov Nadiže, ki teče tik pod njim (Guerreschi 1996, 133). Del surovine bi bil na Leskovco II lahko prinešen tudi v obliki polizdelkov. Polizdelke bi lahko predstavljale kline in klinice, ki so jih na najdišču segmentirali in segmente uporabili za izdelavo mikrolitskih armatur. Med segmenti klin/klinic prevladujejo bazalni segmenti, ki so najmanj primerni za nadaljno obdelavo.

Odsotnost trapezov in klinic z izjedo kaže, da je najdišče Leskovca II starejše od mlajšega mezolitika (kastelnovjena).¹⁸ Kljub velikemu številu armatur je med njimi samo en trikotnik (*t. 7: 111*) in dve klinici s hrbtom in prečno retušo (*t. 7: 109,110a,b*). V slovenskih epigravetjskih najdiščih Podrisovec, Poljšiška cerkev, Matjaževe kamre, Županov spodmol, Lukenjska jama, Babja jama in Betalov spodmol (Brodar 1995a; 1995b; Osole 1976a; 1976b; 1983; 1989; Bavdek, Josipovič 2017) trikotniki niso zastopani, prav tako ni tipičnih klinic s hrbtom in prečno retušo.¹⁹ Nekaj tovrstnih armatur, ki doživijo razcvet v mezolitiku, je zastopanih v Ciganski jami (Brodar 1991, t. 19: 19,20,24), ki jo je F. Osole (1979, 180) v svoji delitvi gravetjena Slovenije uvrstil v tardigravetjen. Nasprotno od slovenskih pozno glacialnih najdišč so trikotniki in klinice s hrbtom in prečno retušo zastopani v epigravetjskih najdiščih severovzhodne Italije (glej npr. Guerreschi 1975; Peresani 2009; Peresani et al. 2009), vključno z bližnjim Spodmolom pri Bjarču (Guerreschi 1996).

¹⁸ Trapezi na splošno veljajo za razpoznavni znak kastelnovjena, ki na severnojadranskem prostoru nastopi okoli 7000 cal. BC (Kozłowski 2009). Na gorskih planih najdiščih Zgornjega Posočja, z izjemo enega poškodovanega primerka, najdenega na Planici (1232 m) (glej Jamnik 2015, sl. 3), trapezi niso zastopani. Prav tako niso zastopane klinice z izjedami (tip Montbani). Neenakokrak trapez izdelan z mikrovbadalno tehniko je bil najden pri izkopavanju poznoantične višinske naselbine Tonovcevi grad (412 m) pri Kobaridu (Turk 2011, sl. 6.1: 3).

¹⁹ Osole (1983, 20) v Lukenjski jami navaja dve klinici s hrbtom in prečno retušo. Prva ima naravni hrbet (*t. 3: 7*), druga pa ima za ta tip orodja neznačilno obliko in retušo (*t. 3: 8*). Edini primerek, ki še najbolj ustreza klinici s hrbtom in prečno retušo smo našli v Babji jami (Osole 1989, t. 4: 6).

Oblike jeder, odbitkov, klin in klinic z Leskovce II kažejo pretežno na uporabo tehnike direktnega odbijanja. Jedra izkazujejo večsmerno direktno odbijanje, usmerjeno v pridobivanje manjših odbitkov, podolgovatih odbitkov in nepravilnih klin/klinic, kar je značilnost sovterjena. Prizmatična jedra, pogosta v epigravetjenu, niso zastopana (Franco 2011, 45, 47). Kamniti inventar z Leskovce II predstavlja v tipološkem in tehnološkem smislu enoten skupek, ki najverjetneje pripada istemu tehnokompleksu. Ali gre za eno ali več kratkotrajnih poselitev v okviru istega kulturnega tehnokompleksa zaenkrat ni mogoče ugotoviti.

Kamniti inventar z Leskovce I, čeprav številčno veliko bolj skromen, je tehnološko, tipološko in glede na zastopano surovino podoben inventarju z Leskovce II. Na podlagi trenutnega stanja se je težko odločiti, ali kamenodobni najdišči na planini Leskovca pripadata končnemu paleolitiku (epigravetjenu) ali starejšemu mezolitiku (sovterjenu). Pri morebitnih nadaljnjih izkopavanjih, predvsem bi bilo izkopavanje smiselno nadaljevati na Leskovci II, gre upati na odkritje ostankov ognjišč, katerih radiokarbonsko datiranje bi pomagalo razrešiti kronološko dilemo.

Tako najdišči Leskovca I in II kot ostala arheološko raziskana gorska najdišča kamnitih artefaktov v Zgornjem Posočju (Turk et al. 2005; Turk 2006; 2020; Mlinar, Turk 2016) se dobro vklapljajo v skupino gorskih pozno paleolitskih in mezolitskih najdišč alpskega loka, še posebej nam bližnje severovzhodne Italije (Broglio 1992; 2016; Broglio, Lanzinger 1996; 2000; Pessina, Bassetti 2006). Med več sto odkritimi pozno mlajšepaleolitskimi in mezolitskimi najdišči v italijanskih Dolomitih, kjer jih raziskujejo že dobrega pol stoletja (Broglio 1992; 2016), prevladujejo najdišča iz sovterjena. Sovterjenska najdišča običajno ležijo višje od epigravetjskih in kastelnovjenskih najdišč, na višinah med 1900 in 2300 m. Kot je običajno za plana najdišča, ostanki favne večinoma niso ohranjeni. Izjemi sta najdišči v zavetju velikih eratičnih blokov, Plan de Freja IV (1930 m) in Mondeval de Sora I (2150 m). Ostanki lovnih živali iz teh dveh najdišč, odkriti v sovterjenskih plasteh, so pripadali tako gozdnemu okolju kot odprtim gorskim travnikom. To kaže, da sta najdišči tedaj ležali na stiku dveh različnih ekosistemov, gozda in gorskih travnikov.²⁰ Postavitev tabora v območju ekotona

²⁰ Višina drevesne meje je bila v jugovzhodnih Alpah v interstadialu Bölling-Alleröd (14.289–12.840 cal BP), v katerega datira večina epigravetjskih gorskih najdišč

je ljudem omogočalo večji in lažje dostopni nabor lovne favne (Cusinato et al. 2003, 135, 138). Obiskovanje in bivanje v gorskem svetu je bilo povezano predvsem z lovom. Bilo je sezonsko pogojeno in je potekalo v kopnih, toplejših mesecih leta (Fontana 2011; Fontana et al. 2009).

Čeprav na Leskovci II, kot tudi na ostalih arheološko raziskanih gorskih najdiščih v Krnskem pogorju ostankov favne, ki bi jo lahko prepričljivo povezali s prisotnostjo prazgodovinskih lovcev in nabiralcev nismo našli, je bil lov najverjetneje glavni razlog za obiskovanje gorskega sveta nad dolino Soče v končnem pleistocenu in zgodnjem holocenu. Litični inventar z Leskovce II, pri katerem med orodji prevladujejo mikrolitske armature, velika količina segmentiranih klinic, manjših odbitkov in lusk, kaže, da gre za prostor, kjer so prazgodovinski lovci popravljali in izdelovali svojo lovsko opremo.²¹

Na potencialen stik z dolino kaže prisotnost kvalitetnih sivih rožencev, ki bi lahko izvirali z obrežja reke Nadiže. Dolina Nadiže po našem mnenju predstavlja najverjetnejšo pot, po kateri bi lahko pozno paleolitski in mezolitski lovci in nabiralci iz območja severnega Jadrana oz. vzhodne Furlanije, kjer je dokumentiranih več mezolitskih najdišč (glej Pessina, Bassetti 2006, Fig. 1), prišli v Zgornje Posočje. Spodmol pri Bjarču v dolini Nadiže je od planine Leskovca oddaljen 20 km zračne razdalje. Analiza ribjih ostankov iz epigravetjske in sovterjenske plasti tega najdišča kaže, da je bil

severovzhodne Italije, med 1500 in 1600 m. V preborealu in borealu (11.500–9.000 cal BP) je drevesna meja presegla celo 2100 m (Cusinato, Bassetti 2005; Drescher-Schneider 2009). O višini gozdne/drevesne meje v Krnskem pogorju v tistem času nimamo podatkov. Pelodna analiza vrtine z Jezera na Planini pri Jezeru (1430 m) v osrednjih Julijskih Alpah je pokazala, da je bilo to območje na začetku holocena že poraščeno z gozdom (Caf et al. 2023). Na podlagi te ugotovitve sicer ne moremo trditi, da so najdišča v Krnskem pogorju, ki ležijo na nižjih višinah, prvotno stala v gozdu, saj se višina gozdne meje zaradi klimatskih in geografskih dejavnikov lokalno lahko močno razlikuje.

²¹ V Italijanskih Dolomitih so najdišča, ki ležijo v zavetju velikih skalnih blokov ali ob jezerih (npr. Plan de Freja IV, Mondeval de Sora I, Colbricon I) interpretirana kot bazni (rezidenčni) tabori. Odlikuje jih uravnoteženo razmerje med običajnimi orodji in mikrolitskimi armaturami. Številčnost in raznolikost orodij kaže na opravljanje različnih aktivnosti. Najdišča, ki ležijo na izpostavljenih in razglednih legah, kjer prevladujejo mikrolitske armature, so interpretirana kot lovske postojanke (Broglia, Lanzinger 2000, 278–279; Fontana et al. 2011, 74–75). Glede na prevlado mikrolitskih armatur in topografske značilnosti najdišča, bi Leskovca II lahko predstavljala lovsko postojanko.

spodmol različno intenzivno poseljen v vseh letnih časih (Cassoli, Tagliacozzo 1996, 87), medtem ko analiza ostale favne kaže predvsem na zimsko in pomladno poselitev (Rowley-Conwy 1996, 79; Bertolini et al. 2016, 84). Spodmol pri Bjarču ima značilnosti baznega (rezidenčnega) tabora. Analiza sledov uporabe na kamnitih orodjih iz epigravetjske plasti kaže, da je bila na najdišču glavna aktivnost obdelava lovskega plena (Ziggiotti 2007, 64–68). Prisotnost gamsa in kozoroga med ostanki lovskega plena nakazuje bližino odprtih alpskih pobočij, medtem ko prisotnost morskih polžkov, uporabljenih kot nakit, dokazuje stike z jadransko obalo (Bertolini et al. 2016).

Glede na veliko mobilnost epigravetjskih in mezolitskih skupnosti sklepamo, da bi Spodmol pri Bjarču lahko predstavljal izhodišče za sezonske lovske pohode v Krnsko pogorje.²² Izpostaviti pa moramo, da je med armaturami z najdišča Leskovca II in tistimi iz Spodmola pri Bjarču velika razlika. V Spodmolu pri Bjarču so tako v epigravetjski kot sovterjenski plasti zastopani geometrijski mikroliti in hipermikrolitski izdelki skupaj z mikrovbadali, ki na Leskovci II, z izjemo enega enakokrakega trikotnika niso prisotni.

Zahvala

Zahvaljujemo se Pavlu Jamniku, ki nam je posodil v pregled in izris najdbe, ki jih je s kolegi zbral na najdišču Leskovca I in II, ter odkritelju Gorazdu Kutinu, ki nam je pokazal obe najdišči. Za ogled najdb iz Spodmola pri Bjarču v Furlanskem prirodoslovnem muzeju v Vidmu (Museo Friulano di Storia Naturale, Udine) se zahvaljujemo Giuseppeju Musciu in Sari Roma. Zahvaljujemo se Mihi Mlinarju za ogled kamnitih najdb z gorskih najdišč Zgornjega Posočja, ki jih hrani Tolminski muzej ter Giulianu Bastianiju za konstruktivne pripombe in nasvete. Nenazadnje gre zahvala Triglavskemu Narodnemu parku in Pašni skupnosti Leskovca, ki sta dovolila arheološko izkopavanje.

²² Z namenom odkritja mezolitskih najdišč v dolini Soče, sta ZRC SAZU Inštitut za arheologijo in Tolminski muzej leta 2005 izvedla sondiranje v jami Podnjačk, Spodmolu I in Spodmolu II pri Idrskem in v Spodmolu pri Kamnem. Rezultat je bil v vseh primerih negativen.

KATALOG NAJDB

Najdbe, pridobljene pri arheoloških raziskavah, hrani Tolminski muzej.

Okrajšave:

dl. = dolžina, db. = debelina, š. = širina, t. = teža, inv. št. TM = inventarna številka Tolminskega muzeja

Leskovca I, površinske najdbe (t. 1a)

1. Neizoblikovano jedro. Korteks (nedoločen). Temno siv roženec. Dl. 1,9 cm, š. 2,3 cm, db. 1,4 cm, t. 6,1 g.
2. Klinica, terminalni segment. Korteks (nedoločen). Svetlo siv roženec. Dl. 1,7 cm, š. 1 cm, db. 0,3 cm, t. 0,5 g.
3. Klinica z uporabno retušo. Rdečerjav roženec. Dl. 2,1 cm, š. 0,9 cm, db. 0,3 cm, t. 0,6 g.
4. Klinica z uporabno retušo, terminalni del. Siv roženec. Dl. 1,2 cm, š. 0,8 cm, db. 2,8 cm, t. 0,3 g.
5. Retuširan odbitek. Rdečerjav roženec. Dl. 2,3 cm, š. 1,2 cm, db. 0,6 cm, t. 1,8 g.
6. Orodje z izjedo. Siv roženec. Dl. 4 cm, š. 2,7 cm, db. 0,9 cm, t. 6,9 g.
7. Praskalo na odbitku. Korteks prodnika. Svetlo siv roženec. Dl. 1,8 cm, š. 2,2 cm, db. 0,7 cm.
8. Odlomek mikrolita, nedoločen. Rdečerjav roženec. Dl. 0,8 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,2 g.

Leskovca II, površinske najdbe¹ (t. 1b, t. 2)

1. Navzkrižno jedro. Siv roženec. Dl. 3 cm, š. 3,5 cm, db. 2 cm, t. 20,6 g.
2. Navzkrižno jedro. Korteks prodnika. Belo patiniran roženec. Dl. 3,7 cm, š. 2,9 cm, db. 1,6 cm, t. 18,5 g.
3. Neizoblikovano jedro. Korteks prodnika. Belo patiniran roženec. Dl. 1,6 cm, š. 2,1 cm, db. 1,8 cm, t. 4,6 g.
4. Klinica. Rožnato patiniran roženec. Dl. 2,4 cm, š. 0,9 cm, db. 0,4 cm, t. 0,7 g.
5. Klina, bazalni segment. Korteks (nedoločen). Siv, patiniran roženec. Dl. 1,4 cm, š. 2 cm, db. 0,6 cm, t. 1,2 g.
6. Klina, bazalni segment. Korteks prodnika. Siv roženec. Dl. 1,9 cm, š. 1,7 cm, db. 0,4 cm, t. 1,5 g.
7. Klina, bazalni segment. Siv roženec. Dl. 1,6 cm, š. 1,2 cm, db. 0,4 cm, t. 0,8 g.
8. Klinica, bazalni segment. Korteks prodnika. Siv roženec. Dl. 1,2 cm, š. 1,1 cm, db. 0,3 cm, t. 0,3 g.
9. Klinica, bazalni segment. Belo patiniran roženec. Dl. 1,4 cm, š. 0,9 cm, db. 0,3 cm, t. 0,3 g.
10. Klinica, bazalni segment. Korteks (nedoločen). Siv roženec. Dl. 1,1 cm, š. 1 cm, db. 0,4 cm, t. 0,8 g.
11. Klinica, bazalni segment. Korteks (nedoločen). Siv roženec. Dl. 1,2 cm, š. 0,6 cm, db. 0,2 cm, t. 0,2 g.
12. Klinica z uporabno retušo, bazalni del. Rožnato patiniran roženec. Dl. 2,1 cm, š. 1 cm, db. 0,4 cm, t. 0,7 g.
13. Klinica z uporabno retušo, medialni del. Belo patiniran roženec. Dl. 0,7 cm, š. 0,3 cm, db. 0,1 cm, t. < 0,1 g.
14. Retuširana klinica. Sivorjav roženec. Dl. 3,7 cm, š. 1 cm, db. 0,5 cm, t. 1,3 g.
15. Odbitek z uporabno retušo. Sivkast roženec. Dl. 2,3 cm, š. 2,4 cm, db. 0,5 cm, t. 2,7 g.
16. Orodje z izjedo. Rjavkast roženec. Dl. 2,4 cm, š. 1,9 cm, db. 0,6 cm, t. 2,2 g.

17. Orodje z izjedo. Belo patiniran roženec. Dl. 2,3 cm, š. 1,7 cm, db. 0,7 cm, t. 2,6 g.
18. Orodje z izjedo. Siv, patiniran roženec. Dl. 1,9 cm, š. 1,3 cm, db. 0,4 cm, t. 0,7 g.
19. Orodje z izjedo. Patiniran roženec. Dl. 1,8 cm, š. 1 cm, db. 0,4 cm, t. 0,5 g.
20. Orodje z izjedo. Svetlo siv roženec. Dl. 1 cm, š. 1,2 cm, db. 0,4 cm, t. 0,5 g.
21. Vbadalo ob poševni prečni retuši. Belo patiniran roženec. Dl. 3,5 cm, š. 0,8 cm, db. 0,4 cm, t. 0,9 g.
22. Prečno strgalce. Rožnat roženec. Dl. 1,2 cm, š. 1,7 cm, db. 0,5 cm, t. 0,8 g.
23. Praskalo na odbitku. Belo patiniran roženec. Dl. 1,5 cm, š. 2,2 cm, db. 0,8 cm, t. 2,8 g.
24. Mikrolit, nedoločen. Svetlo siv roženec. Dl. 1,9 cm, š. 0,8 cm, db. 0,3 cm, t. 0,7 g.
25. Odlomek mikrolita, nedoločen. Svetel patiniran roženec. Dl. 0,9 cm, š. 0,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,1 g.
26. Odlomek mikrolita, nedoločen. Rjavkast roženec. Dl. 0,8 cm, š. 0,6 cm, db. 0,2 cm, t. 0,1 g.
27. Odlomek mikrolita, nedoločen. Siv roženec. Dl. 0,7 cm, š. 0,4 cm, db. 0,3 cm, t. 0,1 g.
28. Odlomek mikrolita, nedoločen. Patiniran roženec. Dl. 0,8 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,1 g.
29. Odlomek mikrolita, nedoločen. Siv roženec. Dl. 0,5 cm, š. 0,6 cm, db. 0,2 cm, t. 0,1 g.

Leskovca II, izkopavanje (t. 3-7)

1. Navzkrižno jedro. Siv patiniran roženec. Dl. 2,2 cm, š. 2,2 cm, db. 1,4 cm, t. 6,6 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 3835.
2. Navzkrižno jedro. Siv roženec. Dl. 2,8 cm, š. 2,9 cm, db. 1,6 cm, t. 9 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 3836.
3. Unipolarno jedro. Rjav tuf. Dl. 2,8 cm, š. 2,2 cm, db. 1,2 cm, t. 9,2 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 3837.
4. Jedro na odbitku. Belo patiniran roženec. Dl. 2,2 cm, š. 1,7 cm, db. 0,6 cm, t. 2 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 3834.
5. Mikro jedro. Belo patiniran roženec. Dl. 0,6 cm, š. 0,8 cm, db. 0,3 cm, t. 0,14 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 3838.
6. Jedrni odbitek. Korteks prodnika. Siv patiniran roženec. Dl. 3,3 cm, š. 1,9 cm, db. 0,8 cm, t. 4 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 3839.
7. Jedrni odbitek. Belo patiniran roženec. Dl. 3,2 cm, š. 2,2 cm, db. 0,6 cm, t. 2,7 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 3840.
8. Klina. Korteks prodnika. Siv patiniran roženec. Dl. 3,8 cm, š. 1,6 cm, db. 0,6 cm, t. 2,7 g. Kv. 8, SE 2. Inv. št. TM 3841.
9. Klina. Siv patiniran roženec. Dl. 2,9 cm, š. 1,5 cm, db. 0,4 cm, t. 1,6 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 3842.
10. Klina. Siv roženec. Dl. 3,1 cm, š. 1,5 cm, db. 0,4 cm, t. 1,8 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 3833.
11. Klina. Siv patiniran roženec. Dl. 3,5 cm, š. 1,9 cm, db. 0,9 cm, t. 6,2 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 3843.
12. Klina. Sivorjav roženec. Dl. 3,1 cm, š. 1,7 cm, db. 0,5 cm, t. 2,2 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 3844.

¹ Poleg najdb s površja so vključene tudi najdbe, ki jih je P. Jamnik našel pri mokrem sejanju s površja odvzete zemljine.

13. Klinica. Siv roženec. Dl. 2,9 cm, š. 1,2 cm, db. 0,3 cm, t. 0,84 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 3845.
14. Klinica. Belo patiniran roženec. Dl. 1,3 cm, š. 0,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,21 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 3846.
15. Klinica. Siv roženec. Dl. 1,4 cm, š. 0,8 cm, db. 0,2 cm, t. 0,23 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4358.
16. Klinica. Patiniran roženec. Dl. 1,5 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,11 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4359.
17. Klinica. Belo patiniran roženec. Dl. 1 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,09 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4360.
18. Klina, terminalni segment. Siv roženec. Dl. 1,1 cm, š. 1,7 cm, db. 0,5 cm, t. 0,76 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4361.
19. Klina, terminalni segment. Silificiran apnenec. Dl. 1,6 cm, š. 1,5 cm, db. 0,3 cm, t. 0,5 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4362.
20. Klinica, terminalni segment. Rjav roženec. Dl. 1,6 cm, š. 1,1 cm, db. 0,5 cm, t. 0,8 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4363.
21. Klinica, terminalni segment. Črn roženec (lidit). Dl. 1,1 cm, š. 0,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,21 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4364.
22. Klina, medialni segment. Belo patiniran roženec. Dl. 1,8 cm, š. 1,3 cm, db. 0,3 cm, t. 0,7 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4365.
23. Klinica, medialni segment. Patiniran roženec. Dl. 1,3 cm, š. 0,8 cm, db. 0,3 cm, t. 0,34 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4366.
24. Klina, bazalno-medialni del. Prilega se k št. 45. Siv patiniran roženec. Dl. 2,5 cm, š. 1,7 cm, db. 0,5 cm, t. 2,26 g. Kv. 2, SE 1. Inv. št. TM 4367.
25. Klina, bazalni segment. Svetlo siv roženec. Dl. 1,6 cm, š. 1,2 cm, db. 0,3 cm, t. 0,73 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4368.
26. Klina, bazalni segment. Belo patiniran roženec. Dl. 2 cm, š. 1,8 cm, db. 0,5 cm, t. 1,6 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4369.
27. Klina, bazalni segment. Svetlo siv roženec. Dl. 1,2 cm, š. 1,5 cm, db. 0,3 cm, t. 0,45 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4370.
28. Klina, bazalni segment. Korteks prodnika. Siv roženec. Dl. 1,6 cm, š. 1,8 cm, db. 0,5 cm, t. 1,35 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4371.
29. Klina, bazalni segment. Korteks prodnika. Siv roženec. Dl. 1,3 cm, š. 2,1 cm, db. 0,4 cm, t. 1,1 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 4372.
30. Klina, bazalni segment. Siv zrnat tuf. Dl. 1 cm, š. 2 cm, db. 0,7 cm, t. 1,4 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 4373.
31. Klina, bazalni segment. Siv prosojen roženec. Dl. 1,5 cm, š. 1,4 cm, db. 0,5 cm, t. 1,13 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4374.
32. Klinica, bazalni segment. Belo patiniran roženec. Dl. 1,3 cm, š. 0,8 cm, db. 0,4 cm, t. 0,35 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4375.
33. Klinica, bazalni segment. Belo patiniran roženec. Dl. 1 cm, š. 1 cm, db. 0,2 cm, t. 0,22 g. Kv. 2, SE 1. Inv. št. TM 4376.
34. Klinica, bazalni segment. Korteks prodnika. Siv roženec. Dl. 0,8 cm, š. 0,8 cm, db. 0,2 cm, t. 0,17 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4377.
35. Klinica, bazalni segment. Siv patiniran roženec. Dl. 0,7 cm, š. 0,5 cm, db. 0,1 cm, t. 0,4 g. Kv. 7, SE 1/2. Inv. št. TM 4378.
36. Klinica, bazalni segment. Belo patiniran roženec. Dl. 0,7 cm, š. 0,7 cm, db. 0,2 cm, t. 0,6 g. Kv. 7, SE 1/2. Inv. št. TM 4379.
37. Klinica, bazalni segment. Siv roženec. Dl. 0,9 cm, š. 0,7 cm, db. 0,2 cm, t. 0,09 g. Kv. 2, SE 2. Inv. št. TM 4380.
38. Klinica, bazalni segment. Belo patiniran roženec. Dl. 0,6 cm, š. 1 cm, db. 0,2 cm, t. 0,12 g. Kv. 2, SE 1. Inv. št. TM 4381.
39. Klinica, bazalni segment. Siv roženec. Dl. 1,4 cm, š. 0,9 cm, db. 0,4 cm, t. 0,45 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 4382.
40. Klinica, bazalni segment. Siv roženec. Dl. 0,8 cm, š. 0,8 cm, db. 0,2 cm, t. 0,15 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4383.
41. Klina z uporabno retušo. Sivorjav patiniran tuf. Dl. 3,5 cm, š. 1,2 cm, db. 0,7 cm, t. 2,24 g. Kv. 2, SE 2. Inv. št. TM 4384.
42. Klina z uporabno retušo, bazalni del. Belo patiniran roženec. Dl. 2,4 cm, š. 1,7 cm, db. 0,5 cm, t. 1,79 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4385.
43. Klina z uporabno retušo. Siv patiniran roženec. Dl. 3,5 cm, š. 1,6 cm, db. 0,6 cm, t. 2,61 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4386.
44. Klina z uporabno retušo. Korteks prodnika. Rjav roženec. Dl. 4 cm, š. 1,2 cm, db. 0,5 cm, t. 1,79 g. Kv. 8, SE 2. Inv. št. TM 4387.
45. Retuširana klina, terminalni del. Prilega se k št. 24. Siv patiniran roženec. Dl. 1,5 cm, š. 1,6 cm, db. 0,6 cm, t. 1,44 g. Kv. 2, SE 2. Inv. št. TM 4388.
46. Retuširana klinica. Belo patiniran roženec. Dl. 1,7 cm, š. 0,9 cm, db. 0,2 cm, t. 0,23 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4389.
47. Retuširana klinica. Siv roženec. Dl. 1,7 cm, š. 0,8 cm, db. 0,3 cm, t. 0,32 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4390.
48. Retuširana klinica. Temno siv roženec. Dl. 1,4 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,15 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4391.
49. Retuširana klinica, bazalni del. Siv roženec. Dl. 1,2 cm, š. 1,2 cm, db. 0,2 cm, t. 0,27 g. Kv. 2, SE 2. Inv. št. TM 4392.
50. Retuširana klinica, bazalni del. Korteks prodnika. Siv roženec. Dl. 1,1 cm, š. 0,6 cm, db. 0,2 cm, t. 0,14 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4393.
51. Retuširana klinica, bazalni del. Siv roženec. Dl. 0,6 cm, š. 0,6 cm, db. 0,1 cm, t. 0,06 g. Kv. 5, SE 1/2. Inv. št. TM 4394.
52. Nazobčana klinica. Rdečerjav roženec. Dl. 1,7 cm, š. 1 cm, db. 0,5 cm, t. 0,72 g. Kv. 4, SE 1. Inv. št. TM 4395.
53. Klinica s poševno prečno retušo. Belo patiniran roženec. Dl. 3 cm, š. 1,2 cm, db. 0,4 cm, t. 1,1 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 3832.
54. Klinica s poševno prečno retušo, terminalni del. Črn roženec (lidit). Dl. 0,8 cm, š. 0,7 cm, db. 0,1 cm, t. 0,06 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 4396.
55. Odbitek. Siv patiniran roženec. Dl. 2,2 cm, š. 3 cm, db. 1 cm, t. 7,91 g. Kv. 6, SE 1. Inv. št. TM 4397.
56. Odbitek. Belo patiniran roženec. Dl. 1,7 cm, š. 1,6 cm, db. 0,3 cm, t. 0,3 g. Kv. 5, SE 1/2. Inv. št. TM 4398.
57. Odbitek. Siv roženec. Dl. 1,3 cm, š. 1,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,6 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 4399.
58. Retuširan odbitek. Rjav roženec. Dl. 2,5 cm, š. 2,2 cm, db. 0,9 cm, t. 3,59 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 4400.
59. Retuširan odbitek. Korteks prodnika. Rdečerjav roženec. Dl. 2,6 cm, š. 2 cm, db. 0,5 cm, t. 2,05 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4401.
60. Odbitek s poševno prečno retušo. Rožnato patiniran roženec. Dl. 2,4 cm, š. 1,6 cm, db. 0,7 cm, t. 2,17 g. Kv. 1, SE 2. Inv. št. TM 4402.

61. Orodje z izjedo. Bazalni del kline. Rožnato patiniran roženec. Dl. 3 cm, š. 2 cm, db. 0,8 cm, t. 4,49 g. Kv. 8, SE 2. Inv. št. TM 4403.
62. Orodje z izjedo. Korteks (nedoločen). Siv patiniran roženec. Dl. 3,3 cm, š. 2,6 cm, db. 0,9 cm, t. 6,87 g. Kv. 8, SE 2. Inv. št. TM 4404.
63. Orodje z izjedo. Korteks (nedoločen). Rožnato patiniran roženec. Dl. 2,5 cm, š. 1 cm, db. 0,8 cm, t. 0,94 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4405.
64. Orodje z izjedo, terminalni del. Belo patiniran roženec. Dl. 1,2 cm, š. 0,9 cm, db. 0,3 cm, t. 0,3 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4406.
65. Diedrično vbadalo. Korteks prodnika. Belo patiniran roženec. Dl. 2,4 cm, š. 1,9 cm, db. 0,6 cm, t. 1,34 g. Kv. 2, SE 1. Inv. št. TM 4407.
66. Ogelno vbadalo. Korteks prodnika. Siv roženec. Dl. 2,6 cm, š. 2 cm, db. 0,8 cm, t. 3,08 g. Kv. 3, SE 1. Inv. št. TM 4408.
67. Ogelno vbadalo. Patiniran roženec. Dl. 4,1 cm, š. 2 cm, db. 0,5 cm, t. 4,02 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4409.
68. Praskalo na klini. Belo patiniran roženec. Dl. 2,8 cm, š. 1,6 cm, db. 0,5 cm, t. 2,7 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 3831.
69. Praskalo na klini. Sivorjav roženec. Dl. 1,8 cm, š. 2,1 cm, db. 0,6 cm, t. 2,8 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 3830.
70. Praskalo na odbitku. Temno siv roženec. Dl. 0,9 cm, š. 1,2 cm, db. 0,4 cm, t. 0,6 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 3829.
71. Praskalo na odbitku. Črn roženec (ludit). Dl. 1,7 cm, š. 1,8 cm, db. 0,7 cm, t. 2,06 g. Kv. 2, SE 1/2. Inv. št. TM 4410.
72. Praskalo na odbitku. Svetlo siv roženec. Dl. 1,4 cm, š. 2,4 cm, db. 0,9 cm, t. 3,1 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4411.
73. Praskalo na odbitku. Korteks prodnika. Siv roženec. Dl. 1,7 cm, š. 1,5 cm, db. 0,5 cm, t. 1,76 g. Kv. 1, SE 1. Inv. št. TM 4412.
74. Praskalo na odbitku. Korteks prodnika. Belo patiniran roženec. Dl. 2 cm, š. 1,5 cm, db. 0,8 cm, t. 2,56 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4413.
75. Klinica s hrbtom. Siv roženec. Dl. 1,5 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,15 g. Kv. 6, SE 1/2. Inv. št. TM 3822.
76. Klinica s hrbtom. Belo patiniran roženec. Dl. 1,2 cm, š. 0,4 cm, db. 0,3 cm, t. 0,11 g. Kv. 6, SE 2. Inv. št. TM 3823.
77. Klinica s hrbtom. Siv patiniran tuf. Dl. 1,5 cm, š. 0,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,25 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 4414.
78. Klinica s hrbtom. Belo patiniran roženec. Dl. 1,7 cm, š. 0,5 cm, db. 0,4 cm, t. 0,28 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 3825.
79. Klinica s hrbtom. Siv roženec. Dl. 2,2 cm, š. 0,6 cm, db. 0,3 cm, t. 0,4 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 3827.
80. Klinica s hrbtom. Siv roženec. Dl. 1,6 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,2 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 3824.
81. Klinica s hrbtom. Sivozelen roženec. Dl. 1,7 cm, š. 0,6 cm, db. 0,3 cm, t. 0,3 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 3826.
82. Klinica s hrbtom. Siv patiniran roženec. Dl. 1,4 cm, š. 0,5 cm, db. 0,3 cm, t. 0,16 g. Kv. ?, SE ? Inv. št. TM 4415.
83. Klinica s hrbtom. Rožnato patiniran roženec. Dl. 2,8 cm, š. 0,9 cm, db. 0,5 cm, t. 1,15 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4416.
84. Klinica s hrbtom, bazalni del. Belo patiniran roženec. Dl. 1,2 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,15 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4417.
85. Klinica s hrbtom, bazalni del. Belo patiniran roženec. Dl. 1,1 cm, š. 0,5 cm, db. 0,3 cm, t. 0,11 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4418.
86. Klinica s hrbtom. Svetlo siv roženec. Dl. 1,6 cm, š. 0,6 cm, db. 0,3 cm, t. 0,31 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4419.
87. Klinica s hrbtom, bazalni del. Patiniran tuf. Dl. 1,3 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,14 g. Kv. 6, SE 2. Inv. št. TM 4420.
88. Klinica s hrbtom. Belo patiniran roženec. Dl. 1,7 cm, š. 0,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,37 g. Kv. 6, SE 1. Inv. št. TM 4421.
89. Klinica s hrbtom, bazalni del. Siv patiniran roženec. Dl. 1,4 cm, š. 0,5 cm, db. 0,4 cm, t. 0,25 g. Kv. 1, SE 2. Inv. št. TM 4422.
90. Klinica s hrbtom. Siv roženec. Dl. 1,4 cm, š. 0,8 cm, db. 0,4 cm, t. 0,43 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4423.
91. Klinica s hrbtom. Siv roženec. Dl. 1,5 cm, š. 0,7 cm, db. 0,4 cm, t. 0,37 g. Kv. 8, SE 2. Inv. št. TM 4424.
92. Klinica s hrbtom. Siv patiniran roženec. Dl. 1,9 cm, š. 0,8 cm, db. 0,3 cm, t. 0,32 g. Kv. 2, SE 1. Inv. št. TM 4425.
93. Klinica s hrbtom. Belo patiniran roženec. Dl. 1,3 cm, š. 0,5 cm, db. 0,3 cm, t. 0,13 g. Kv. 1, SE 2. Inv. št. TM 4426.
94. Klinica s hrbtom. Belo patiniran roženec. Dl. 1,4 cm, š. 0,6 cm, db. 0,2 cm, t. 0,22 g. Kv. 7, SE 1. Inv. št. TM 4427.
95. Klinica s hrbtom, bazalni del. Črn roženec (ludit). Dl. 1 cm, š. 0,6 cm, db. 0,2 cm, t. 0,17 g. Kv. 3, SE 1. Inv. št. TM 4428.
96. Klinica s hrbtom, bazalni del. Siv patiniran roženec. Dl. 1,4 cm, š. 1 cm, db. 0,3 cm, t. 0,4 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4429.
97. Klinica s hrbtom, bazalni del. Belo patiniran roženec. Dl. 0,9 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,08 g. Kv. 5, SE 2. Inv. št. TM 4430.
98. Klinica s hrbtom, bazalni del. Patiniran roženec. Dl. 1,2 cm, š. 0,8 cm, db. 0,3 cm, t. 0,28 g. Kv. 6, SE 2. Inv. št. TM 4431.
99. Klinica s hrbtom, bazalni del. Siv patiniran roženec. Dl. 1 cm, š. 0,6 cm, db. 0,3 cm, t. 0,17 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4432.
100. Klinica s hrbtom, medialni del. Sivozelen roženec. Dl. 1,5 cm, š. 0,6 cm, db. 0,3 cm, t. 0,29 g. Kv. 7, SE 1. Inv. št. TM 4433.
101. Klinica s hrbtom, medialni del. Korteks prodnika. Siv roženec. Dl. 1 cm, š. 0,4 cm, db. 0,3 cm, t. 0,14 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4434.
102. Klinica s hrbtom, terminalni del. Siv patiniran tuf. Dl. 1,3 cm, š. 0,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,24 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4435.
103. Klinica s hrbtom. Siv patiniran roženec. Dl. 1,3 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,11 g. Kv. 2, SE 1. Inv. št. TM 4436.
104. Klinica s hrbtom, terminalni del. Siv roženec. Dl. 1,1 cm, š. 0,6 cm, db. 0,3 cm, t. 0,15 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4437.
105. Atipična klinica s hrbtom, terminalni del. Siv roženec. Dl. 0,8 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,07 g. Kv. 1, SE 2. Inv. št. TM 4438.
106. Atipična klinica s hrbtom. Siv roženec. Dl. 2 cm, š. 0,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,4 g. Kv. 8, SE 1. Inv. št. TM 4439.
107. Atipična klinica s hrbtom. Črn roženec (ludit). Dl. 1,5 cm, š. 0,6 cm, db. 0,3 cm, t. 0,26 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4440.
108. Atipična klinica s hrbtom. Črn roženec (ludit). Dl. 1,3 cm, š. 0,6 cm, db. 0,2 cm, t. 0,17 g. Kv. 6, SE 2. Inv. št. TM 4441.

109. Klinica s hrbtom in prečno retušo. Siv patiniran roženec. Dl. 1,2 cm, š. 0,5 cm, db. 0,2 cm, t. 0,15 g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4442.
- 110a. Klinica s hrbtom in prečno retušo, terminalni del. Prilega se k št. 110b. Rjavosiv roženec. Dl. 1,2 cm, š. 0,9 cm, db. 0,2 cm, t. 0,24 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 4443.
- 110b. Klinica s hrbtom in prečno retušo, bazalni del. Rjavosiv roženec. Prilega se k št. 110a. Dl. 1,2 cm, š. 0,8 cm, db. 0,2 cm, t. 0,22 g. Kv. 2, SE 1. Inv. št. TM 4444.
111. Enakokraki trikotnik, medialni del. Svetlo siv roženec. Dl. 1 cm, š. 0,4 cm, db. 0,2 cm, t. 0,07 g. Kv. 1, SE 2. Inv. št. TM 3821.
112. Konica. Siv patiniran roženec. Dl. 2,1 cm, š. 0,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,3 g. Kv. 5, SE 1. Inv. št. TM 4445.
113. Konica s hrbtom. Rožnato patiniran roženec. Dl. 2 cm, š. 0,7 cm, db. 0,4 cm, t. 0,43 g. Kv. 4, SE 2. Inv. št. TM 3828.
114. Odlomek mikrolita, nedoločen. Bazalni del. Rožnato patiniran roženec. Dl. 1,4 cm, š. 0,8 cm, db. 0,3 cm, t. 0,35 g. Kv. 3, SE 2. Inv. št. TM 4446.
115. Odlomek mikrolita, nedoločen. Bazalni del. Siv patiniran roženec. Dl. 1,6 cm, š. 0,7 cm, db. 0,3 cm, t. 0,5g. Kv. 7, SE 2. Inv. št. TM 4447.
116. Odlomek mikrolita, nedoločen. Bazalni del. Rožnato patiniran roženec. Dl. 1,1 cm, š. 0,6 cm, db. 0,4 cm, t. 0,31 g. Kv. 8, SE 1. Inv. št. TM 4448.
- BAVDEK, A., D. JOSIPOVIČ 2017, *Betalov spodmol*. – Postojna.
- BERTOLINI et al. 2016 = M. Bertolini, E. Cristiani, M. Modolo, P. Visentini 2016, Late Epigravettian and Mesolithic foragers of the eastern Alpine region: Animal exploitation and ornamental strategies at Riparo Biarzo (Northern Italy). – *Quaternary International* 423, 73–91.
- BIZJAK, J. 2011, *Ostaline megalitske kulture v slovenskih Alpah ali odmevi megalitske kulture v slovenski krajini in v njenem kulturnem izročilu*. – Celje.
- BIZJAK, J., P. JAMNIK 2013, Arheološke novice, Planina Leskovca pod Krnom. – *Goriški letnik – Zbornik Goriškega muzeja* 35 (2011), 252.
- BRODAR, M. 1991, Paleolitik Ciganske jame pri Željnah (Die Höhle Ciganska jama bei Željne). – *Arheološki vestnik* 42, 23–64.
- BRODAR, M. 1995a, Mlajšepaleolitska postaja Podrisovec (Jungpaläolithischer Fundort Podrisovec). – *Arheološki vestnik* 46, 25–38.
- BRODAR, M. 1995b, Končni paleolitik iz Poljšiške cerkve pri Poljšici (Endpaläolithikum aus der Poljšiška cerkev bei Poljšica). – *Arheološki vestnik* 46, 9–24.
- BROGLIO, A. 1992, Le Mésolithique des Dolomites. – *Preistoria Alpina* 28, 311–316.
- BROGLIO, A. 2016, The discovery of the Mesolithic in the Adige Valley and the Dolomites (North-eastern Italy): A history of research. – *Quaternary International* 423, 5–8.
- BROGLIO, A., M. LANZINGER 1996, The Human population of the southern slopes of the Eastern Alps in the Würm Late Glacial and Early Postglacial. – *Il Quaternario, Italian Journal of Quaternary Sciences* 9/2, 499–508.
- BROGLIO, A., M. LANZINGER 2000, Mesolithic Hunting Strategies in the Dolomites. – *Anthropologie et Préhistoire* 111, 269–282.
- BUSER, S. 1986, *Osnovna geološka karta SFRJ 1:100.000, Tolmač listov Tolmin in Videm (Udine): L 33–64, L 33–63*. – Beograd.
- BUSER, S. 1987, *Osnovna geološka karta SFRJ 1:100.000, lista Tolmin in Videm (Udine)*. – Beograd.
- CAF et al. 2023 = N. Caf, P. Sabatier, A. Šmuc, N. Ogrinc, M. Dolenc, W. Rapuc, D. Potočnik, U. Von Grafenstein, M. Andrič 2023, Multy-proxy reconstruction of the Holocene vegetation and land use dynamics in the Julian Alps, north-west Slovenia. – *Journal of Quaternary Science* 38/1, 107–122.
- CASSOLI, P. F., A. TAGLIACCOZZO 1996, *L'ittiofauna dei livelli del Tardiglaciale e dell'Olocene antico*. – V: A. Guerreschi (ur.), *Il sito preistorico del Riparo di Biarzo (Valle del Natisone, Friuli)*, 81–89. – Udine.
- CEVC, T. (ur.) 2006, *Človek v Alpah, Desetletje (1996–2006) raziskav o navzočnosti človeka v slovenskih Alpah*. – Ljubljana.
- CREMASCHI, M., M. LANZINGER 1984, La successione stratigrafica e le fasi pedogenetiche del sito epigravettiano di Andalo, i Loess tardiglaciali della Val d'Adige. – *Preistoria Alpina* 19, 179–188.
- CUSINATO, A., M. BASSETTI 2005, Popolamento umano e paleoambiente tra la culminazione dell'ultima glaciazione e l'inizio dell'Olocene in area trentina e zone limitrofe. – *Studi trentini di scienze naturali – Acta geologica* 82, 43–63.
- CUSINATO et al. 2003 = A. Cusinato, G. Dalmeri, F. Fontana, A. Guerreschi, M. Peresani 2003, Il versante meridionale delle Alpi durante il Tardiglaciale e l'Olocene antico: mobilità, sfruttamento delle risorse e modalità insediative degli ultimi cacciatori-raccoglitori. – *Preistoria Alpina* 39, 129–142.
- DIRJEC, J., A. ŠERCELJ, I. TURK 1989, Stara Fužina – Jama za skalami. – *Varstvo spomenikov. Poročila* 31, 202–203.
- DRESCHER-SCHNEIDER, R. 2009, La storia forestale delle Alpi Sud-Orientali e del margine pedemontano durante gli ultimi 25 mila anni. – V: M. Peresani, C. Ravazzi (ur.), *Le Foreste dei Cacciatori Paleolitici*, 27–51 – Pordenone.
- FONTANA, F. 2011, De saison en saison: réévaluation du statut fonctionnel des habitats sauveterriens du secteur nord-oriental de la péninsule italienne et implications sur les dynamiques d'occupation du territoire des groupes humains. – V: F. Bon, S. Costamagno, K. Gernigon, V. Lea, M. Olive, M. Otte, M. Vaginay, N. Valdeyron (ur.), *Haltes de chasse en Préhistoire. Quelles réalités archéologiques? Actes du colloque international du 13 au 15 mai 2009, Université Toulouse II – Le Mirail*, 297–312.
- FONTANA et al. 2009 = F. Fontana, L. Govoni, A. Guerreschi, S. Padoanello, A. Siviero, U. Thun Hohenstein, S. Ziggotti 2009, L'occupazione sauveterriana di Mondeval

- de Sora 1, settore I (San Vito di Cadore, Belluno) in bilcio tra accampamento residenziale e campo di caccia. – *Preistoria Alpina* 44, 205–225.
- FONTANA et al. 2011 = F. Fontana, A. Guerreschi, M. Peresani 2011, The Visible Landscape: inferring Mesolithic settlement dynamics from multifaceted evidence in the south-eastern Alps. – V: M. van Leusen et al. (ur.), *Hidden Landscapes of Mediterranean Europe. Cultural and methodological biases in pre- and protohistoric landscape studies. Proceedings of the international meeting Siena, Italy, May 25-27, 2007*. – BAR International Series 2320, 71–81.
- FRANCO, C. 2011, La fine del Mesolitico in Italia. Identità culturale e distribuzione territoriale degli ultimi cacciatori-raccoglitori. – *Società per la preistoria e protostoria della regione Friuli-Venezia Giulia. Quaderno* 13.
- GUERRESCHI, A. 1975, L'Epigravettiano di Piancavallo (Pordenone). – *Preistoria Alpina* 11, 1–39.
- GUERRESCHI, A. (ur.) 1996, *Il sito preistorico del Riparo di Biarzo (Valle del Natisone, Friuli)*. – Udine.
- JAMNIK, P. 2015, Višinska/gorska (mezolitska) najdišča kamenih industrij v Posočju. – *Goriški letnik – Zbornik Goriškega muzeja* 37–38 (2013–2014), 177–205.
- JAMNIK, P. 2020, Mezolitska najdišča v slovenskem alpskem in predalpskem sredogorju. – V: M. Ogrin et al. (ur.) 2020, 26–41.
- JAMNIK, P., J. BIZJAK 2003, Kamenodobno najdišče na planini Kašina pod Krnom. – *Triglavski razgledi, znanstveno-izobraževalni časopis Triglavskega narodnega parka* 10, 1–25.
- KNIFIC et al. 2021 = T. Knific, B. Laharnar, M. Mlinar, M. Turk 2021, *V deželici Simona Rutarja. Arheologija podkrnskega prostora*. – Tolmin.
- KOREN, D. 2006, *Mlečne planine v Zgornjem Posočju*. – Bled.
- KOZŁOWSKI, S. K. 2009, *Thinking Mesolithic*. – Oxford.
- MLINAR, M., M. TURK 2016, *Prapoti skozi praproti. Arheološka topografija dolin Tolminke in Zadlaščice*. – Tolmin.
- OGRIN, M. et al. (ur.) 2020 = M. Ogrin, J. Horvat, J. Bizjak, K. Langus 2020, *Življenje v Alpah. Življenje v Alpah nekoč in danes – od prve obljudenosti visokogorskega sveta pred več tisoč leti do trajnostnega razvoja turizma danes*. – Bohinjska Bistrica.
- OSOLE, F. 1976a, Matjaževe kamre, paleolitsko jamsko najdišče (Matjaževe kamre, eine Paläolithische Höhlenfundstelle). – *Arheološki vestnik* 27, 13–41.
- OSOLE, F. 1976b, Paleolitik iz Županovega spodmola pri Sajeveh (Das Palaeolithikum aus Županov spodmol bei Sajeve). – *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 5, 7–28.
- OSOLE, F. 1979, Gravettianski kulturni kompleks u Sloveniji. – V: A. Benac (ur.), *Praistorija jugoslavenskih zemalja* 1, 177–192. – Sarajevo.
- OSOLE, F. 1983, Epigravettien Lukenjske jame pri Prečni (Das Epigravettien aus der Höhle Lukenjska jama bei Prečna). – *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 11, 7–32.
- OSOLE, F. 1989, Paleolitska zapuščina v Babji jami (Die Paläolithische Hinterlassenschaft in der Höhle Babja jama). – *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 17, 25–41.
- PERESANI, M., C. RAVAZZI (ur.) 2009, *Le foreste dei Cacciatori Paleolitici*. – Pordenone.
- PESSINA, A., M. BASSETTI 2006, Contatti tra i due versanti delle Alpi nel corso del Mesolitico in Friuli. Le indicazioni fornite dalle materie prime. – *Atti della XXXIX riunione scientifica. Materie prime e scambi nella preistoria Italiana* 1, 381–385.
- PERESANI, M. 2009, Le frequentazioni del Cansiglio nel quadro del popolamento preistorico delle Alpi Italiane Orientali. – V: M. Peresani, C. Ravazzi (ur.) 2009, 121–144.
- PERESANI et al. 2009 = M. Peresani, P. Astuti, G. Di Anastasio, E. Di Taranto, E. Fuin, I. Masin, R. Miolo, G. Testori 2009, I campi epigravettiani del Palughetto. – V: M. Peresani, C. Ravazzi (ur.) 2009, 145–197.
- ROWLEY-CONWY, P. 1996, *Resti faunistici del Tardiglaciale e dell'Olocene*. – V: A. Guerreschi (ur.), *Il sito preistorico del Riparo di Biarzo (Valle del Natisone, Friuli)*, 61–80. – Udine.
- ŠIFRER, M. 1955, Dolina Tolminke in Zalašce v pleistocenu. – *Geografski zbornik* 3, 253–298.
- TURK, M. 2006, Mezolitski lovci pod Krnom (Mesolithische Jäger am Fusse des Krn). – V: T. Cevc (ur.): *Človek v Alpah, Desetletje (1996–2006) raziskav o navzočnosti človeka v slovenskih Alpah*, 71–81. – Ljubljana.
- TURK, M. 2011, Kamniti artefakti s Tonovcevega gradu. – V: T. Milavec, Z. Modrijan (ur.), *Poznoantična utrjena naselbina Tonovcev grad pri Kobaridu. Najdbe*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 24, 269–271. <https://doi.org/10.3986/9789612545871>
- TURK, M. 2018, Arheološke novice, Planina Leskovca (najdišče Leskovca II). – *Goriški letnik – Zbornik Goriškega muzeja* 42 (2018), 325–328.
- TURK, M. 2020, Preliminarni rezultati arheološkega izkopavanja na planem kamenodobnem najdišču na planini Leskovca v Zgornjem Posočju. – V: M. Ogrin et al. (ur.) 2020, 42–52.
- TURK, M. 2022, Mezolitik Slovenije / The Mesolithic in Slovenia. – *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* 39/1, 39–80.
- TURK, M., M. MLINAR 2016, Arheološke novice, Krnsko jezero. – *Goriški letnik – Zbornik Goriškega muzeja* 39–40 (2015–2016), 295.
- TURK et al. 2022 = M. Turk, T. Tolar, T. Podobnik 2022, Arheološke novice, Planina Leskovca (najdišče Leskovca II). – *Goriški letnik – Zbornik Goriškega muzeja* 46, 259–264.
- TURK et al. 2005 = M. Turk, M. Mlinar, J. Turk, J. Bizjak, P. Jamnik 2005, Plano mezolitsko najdišče na planini Pretovč / Mesolithic open air site on Pretovč alp. – *Arheološki vestnik* 56, 37–47.
- ZUPANČIČ et al. 2001 = P. Zupančič, I. Ceci, A. Gosar, L. Placer, M. Poljak, M. Živčič 2001, The earthquake of 12 April 1998 in the Krn Mountains (Upper Soča valley, Slovenia) and its seismotectonic characteristics. – *Geologija* 44/1, 169–192.
- ZIGGIOTTI, S. 2007, Il Riparo di Biarzo (S. Pietro al Natisone, Udine). Contributo alla ricostruzione della funzione dell'insediamento attraverso lo studio delle tracce d'uso. – *Gortania* 29, 51–70.

Leskovca I and II, Stone Age open-air sites on the Leskovca alp in the Krn Mountains

Summary

In the last two and a half decades, archaeological research in the mountainous region of Slovenia has brought many new insights into the human frequentation of the mountains through archaeological periods (Cevc 2006; Ogrin et al. 2020; Turk 2022). The Julian Alps above the Upper Soča Valley revealed several open-air sites with stone artefacts, generally assigned to the Mesolithic period. They lie in the area of former or current alps at altitudes between 900 and 1400 m a.s.l., in sunny and open locations near water sources.

The sites that witnessed small-scale archaeological excavations are located on the alps of Kašina (Skrotna), Pretovč (Gorenji Pretovč), Zappleč, Zaprikraj, Leskovca (Leskovca II), as well as at the Čadrg–Laze II site (724 m a.s.l.) near the village Čadrg above Tolmin (Turk et al. 2005; Turk 2006; 2018; 2020; Turk, Tolar, Podobnik 2022; Mlinar, Turk 2016, 22–23) (Fig. 1).

This article presents the stone artefacts from the Leskovca alp, found at two different sites, and the results of the archaeological excavations. The first site is named Leskovca I and was discovered by Gorazd Kutin in 2012. In the same year, while visiting this site, G. Kutin, Pavel Jamnik and Janez Bizjak discovered another site not far away, named Leskovca II (Bizjak, Jamnik 2013). We conducted a small-scale archaeological excavation at the latter.

The Leskovca alp lies below the steep slopes of Leskovški vrh (Maselnik, 1903 m a.s.l.), southeast of Krn (2244 m a.s.l.) as the highest peak of the Krn Mountains (Fig. 2). It holds shepherds' huts built at an altitude of 1230 m a.s.l. The pastures below, in an area of scattered collapsed rocks, lie in the middle of glacially modified terrain (Fig. 3). Ice collected in the cirque now holding Lake Lužnica (1801 m a.s.l.) and the cirque below Veliki Stador (1899 m a.s.l.) (Šifrer 1955, 287–289). Lateral moraines are clearly visible on the slope below the Leskovca alp. The Leskovca I and II sites are located in the former glacial trough, which slopes down from the shepherds huts to the southwest, in the direction of the village Krn.

THE LESKOVCA I SITE

The Leskovca I site (1145 m a.s.l.) is located on flat terrain below the western lateral moraine. Amateurs collected 82 lithic finds here (Fig. 3), near a large rock where cattle graze and where the ground is devoid of vegetation (Jamnik 2020, 34). The surface finds are listed in Fig. 4. We have divided the finds into waste products and tools; all retouched artefacts are considered among the latter.

The surface finds from Leskovca I predominantly comprise debris and flakes from local reddish-brown cherts. Macroscopically, we can distinguish between two basic types of these cherts. The first type has a dull colour, it breaks so that it forms flat surfaces and is therefore not suitable for tool making (Fig. 5a). The debris and flakes of this chert show no signs of knapping and are of natural origin. Another type, which occurs in several reddish-brown shades, is lustrous (Fig. 5b). This chert is highly fractured, though large pieces do have a part that is compact enough for working. Some stone artefacts correspond macroscopically to this type (Fig. 5c).

The lithic assemblage collected on the surface also contains an unformed core with traces of flake removal (Pl. 1a: 1), a broken blade (Fig. 5c) and five bladelets, two of which show signs of use (Pl. 1a: 3,4). None of the bladelets have been preserved complete. The segment of the bladelet in Pl. 1a: 2 has most of the dorsal surface covered with the cortex. The assemblage further includes one retouched flake (Pl. 1a: 5) and two notched tools. A tool on a massive flake has a notch made with inverse retouch (Pl. 1a: 6). An endscraper on a flake of light grey chert has surviving cobble cortex (Pl. 1a: 7). A microlith fragment cannot be typologically determined more precisely (Pl. 1a: 8), neither can the fragment of a tool with abrupt retouch.

THE LESKOVCA II SITE

This site lies at 1170 m a.s.l., 150 m east of Leskovca I, on the edge of a flat part of the slope (Fig. 3). Amateurs collected most of their finds between

a group of rocks and the edge of the plateau 10 m away. The surface finds collected during the later archaeological surveys indicate the site extends from the group of rocks up to 13 m to the south (see the broken line on Fig. 6). Jamnik (2020, 34) states that 543 lithic finds were collected at the site by examining the surface and wet sieving topsoil samples. The typologically very diverse stone artefacts include fragments of microlithic armatures. An overview of these finds is given in Fig. 10 alongside the finds collected during the archaeological surface surveys.

Flakes, chips and debris dominate among the surface finds from Leskovca II. The specimens of local dull reddish-brown chert in particular show no characteristic signs of knapping and working, and should be considered of natural origin. The cores bearing traces of removing elongated flakes and bladelets include two with crossed blank removals (*Pl. 1b*: 1,2) and one unformed core (*Pl. 1b*: 3). Two cores have a preserved cobble cortex (*Pl. 1b*: 2,3). Of the blades and bladelets, only two are better preserved (*Pl. 1b*: 4), the rest are segments (*Pl. 1b*: 5,6; 2: 7–11). Two bladelets have use retouch (*Pl. 2*: 12,13). A retouched bladelet (*Pl. 2*: 14) has a pointed terminal part retouched with direct retouch on one edge and inverse retouch on the other. Among the retouched flakes, one has use retouch (*Pl. 2*: 15). Notched tools are well-represented (*Pl. 2*: 16–20), while there are single specimens of a burin on oblique retouched truncation (*Pl. 2*: 21), a small transverse scraper (*Pl. 2*: 22) and an endscraper on a flake (*Pl. 2*: 23). The microlithic armatures are mostly fragments that cannot be typologically identified (*Pl. 2*: 24–29). Unlike those from Leskovca I, these artefacts are mostly patinated. Some artefacts nearly completely covered with white patina have fractures that show a reddish-brown or grey interior. Some artefacts show severe thermoclastic damage (*Pl. 2*: 18,23).

ARCHAEOLOGICAL EXCAVATION AT THE LESKOVCA II SITE AND ITS RESULTS

After having visited both sites and examined the surface finds, we decided to conduct excavations at Leskovca II. This site was more promising than Leskovca I, because it yielded more surface finds and was spatially well delimited. From a group of rocks towards the edge of the plateau in the southwest, we determined an 8 m long and 1

m wide excavation area divided into squares of 1×1 m (Fig. 6). In 2017, we excavated 2 m² at the north-eastern end of the excavation area (squares 1 and 2) and 2 m² near the edge of the plateau (squares 7 and 8). The middle part (squares 3–6) was excavated in 2020 (Fig. 7a, b).

About half of the excavated sediment was stored in bags and then wet-sieved on sieves with a mesh size of 3 and 1 mm. In total, roughly 1260 kg of sediment was wet sieved. We excavated down to the sterile moraine gravel and identified three layers (Fig. 8, 9): SE 1 (topsoil), SE 2 (light brown clay with differently sized limestone pieces), SE 3 (archaeologically sterile moraine deposit).

The clay layer of SE 2 was the cultural layer. It covered the moraine and appeared at different depths, between 20 and 60 cm below the surface. The surface of the moraine is undulated (Fig. 7b, 8), with large stones and rocks on top (Fig. 7a). In square 4, there was an oval clay pocket extending 30–40 cm deep into the moraine (Fig. 7b). The fill of the pocket consisted of homogeneous clayey sediment without the admixture of gravel, indicating that it was a natural feature. Found at the top of the pocket was a large flake in vertical position (Fig. 9). A slightly shallower pocket was unearthed in square 7 (Fig. 8). Similar pockets in moraine deposits were excavated at the Epi-gravettian sites of Andalo and Viotte di Bondone in Trentino (Italy), where they are interpreted as the remains of Late Glacial soils and the result of cryoturbation (Cremaschi, Lanzinger 1984).

Apart from some shell splinters from the First World War, the only archaeological finds were stone artefacts, there were no hearths or other undoubtedly anthropogenic remains. The wet-sieved sediment revealed seeds, of which uncharred recent seeds and fruits of meadow plants predominate, as well as some charcoal fragments belonging to both conifers (spruce, pine, and larch) and deciduous trees (maple, hazel, and beech) (Turk, Tolar, Podobnik 2022, 262). Radiocarbon dating of an isolated charcoal fragment from the bottom of SE 2, collected 30 cm below the surface, yielded an uncalibrated age of 1650 ± 30 BP (Poz-136337).

Also collected in the wet-sieved sediment were faunal remains. They mainly belong to small vertebrates, of which single finds of rodents, especially voles (Arvicolinae) and mice (*Apodemus*, *Mus*) were identified. At least one long bone specimen belongs to amphibians (Amphibia), several dermal plates to snakes and/or lizards. It is impossible to determine the age of these remains without radio-

carbon dating, since all these species live in the area today. We presume, however, that they were not contemporaneous with the stone artefacts. Conversely, some taxonomically unidentifiable bone fragments of mammals exceeding the size of a rabbit could represent the prey remains of Stone Age hunters.

Stone artefacts

The 2017 and 2020 excavations at the Leskovca II site and the subsequent wet-sieving produced 4,893 stone artefacts weighing 0.75 kg. This number includes both retouched tools and waste products (Fig. 10).

Stone artefacts already appeared in the topsoil (SE 1). Most artefacts (83%), however, came from SE 2, where they concentrated in the upper half and decreased towards the bottom. Some artefacts were in an upright position, indicating that the layer underwent post-depositional changes. These can also be surmised from two pairs of conjoining artefacts recovered from different layers: a backed and truncated bladelet (Pl. 7: 110a,110b) and a blade (Pl. 4: 24; 5: 45). The moraine deposit (SE 3) below the clay layer was archaeologically sterile. Most finds were in squares 3 and 4, where the cultural layer was thickest. The fewest finds were in square 8, at the south-western edge of the excavation area.

The stone finds from Leskovca II collected during excavation predominantly consist of various types of waste, mostly chips and flakes (Pl. 5: 55–57). Of the latter, only 3.7% are larger than 2 cm. The largest flake measures 6.7 cm (Fig. 11).

Five cores were found, comprising two examples with crossed blank removals (Pl. 3: 1,2), a unipolar example (Pl. 3: 3), a core on a flake (Pl. 3: 4) and a microcore (Pl. 3: 5). Cores and core rejuvenation flakes (Pl. 3: 6,7) show a tendency to detach elongated flakes and bladelets.

The group of unretouched blades and bladelets consists of 204 pieces. There are only 21 blades (Pl. 3: 8–12; 4: 18,19, 22, 24–31), mainly basal and terminal segments. Among the bladelets (Pl. 3: 13; 4: 14–17,20,21,23,32–40), basal segments predominate.

There are seven retouched blades, four of them have use retouch (Pl. 5: 41–44). The terminal fragment of a blade with inverse retouch (Pl. 5: 45) conjoins an unretouched medial-basal fragment (Pl. 4: 24). All the retouched bladelets have

marginal retouch (Pl. 5: 46–51). There is also a denticulated blade and a bladelet (Pl. 5: 52), as well as two obliquely truncated bladelets (Pl. 5: 53,54). The terminal fragment of the bladelet on Pl. 5: 54 has a nibbling retouch on the oblique transverse edge.

There are retouched flakes (Pl. 5: 58,59) as well as a truncated flake with pronounced thermoclastic damage on both sides (Pl. 5: 60). Five flakes have a shallow notch (Pl. 6: 61–64). Burins comprise a dihedral (Pl. 6: 65) and two transverse examples (Pl. 6: 66,67). In the group of endscrapers, there are examples on a blade fragment (Pl. 6: 68,69) and those on a flake (Pl. 6: 70–74). Of the latter, one (Pl. 6: 73) is made on a primary cortical flake of a cobble.

The total of 122 retouched tools found during the archaeological excavation at Leskovca II (2.5% of the collected lithic assemblage) include 77 microlithic armatures (63%). Most of the abruptly retouched microlithic armatures are damaged and broken. Among the typologically definable pieces, backed bladelets predominate (Pl. 6: 75–83; 7: 84–108); some of them are atypical (Pl. 7: 105–108).

There are two backed and truncated bladelets (Pl. 7: 109,110a,b – conjoining fragments) and only one triangle (Pl. 7: 111). It is the medial part of an isosceles triangle with a semi-abruptly retouched longest side. In addition to a point with a marginal abrupt retouch (Pl. 7: 112), there is also a backed point (Pl. 7: 113). Three fragments (Pl. 7: 114–116) classified as indeterminate microliths may also be basal fragments of backed points.

Like the stone artefacts collected from the surface, those recovered from archaeological excavations are mostly patinated as well. Analysis showed the artefacts were mainly of cherts of different colours and quality, some also of tuff or silicified limestone. The cherts are light to dark grey, black and brownish, while recent breaks on the artefacts with a pink patinated surface show them to be made of local lustrous reddish-brown chert (Fig. 12). Lydite is represented in the group of black cherts. Some flakes and small debris are of rock crystal (Fig. 13). The predominant cobble cortex on the chert artefacts indicates that cobbles were the main source of raw material. In all layers, we found natural flakes and debris of local, dull reddish-brown chert (Fig. 5a), which was not used by prehistoric hunters, perhaps with few exceptions. This type of chert, which was also recorded at Leskovca I, occurs widely on the southern slope of Krn, as well as at Lake Krn on the north side.

CONCLUSION AND DISCUSSION

The lithic assemblage of Leskovca II obtained during the excavation and the wet sieving of about half of the excavated sediment consists of almost 4900 pieces that include smallest flakes (chips) (Fig. 10). Most finds excavated in an 8 m² large area come from the upper half of SE 2, which lies under the topsoil (SE 1). Both layers were subjected to postdepositional processes (cryoturbation, bioturbation) that resulted in the finds ending up at different depths. The postdepositional movement of the finds is clear from their upright positions and from conjoining fragments recovered in different layers.

The artefacts from Leskovca II are characterised by patination and thermoclastic/cryoclastic damage. Some of the cracked surfaces are not patinated, suggesting that the damage occurred later, probably due to frost action. The thermoclastic damage may be the result of intentional or accidental fire exposure. Aside from isolated charcoal fragments that could have resulted from natural or man-made fires, we found no evidence of burning. The radiocarbon date of a charcoal sample attributed to Late Antiquity shows that the charcoal fragments are not necessarily contemporaneous with the stone artefacts.

The lithic assemblage of Leskovca II is dominated by small flakes and chips, which are a waste product of tool manufacture and repair. Most flakes are smaller than 2 cm (Fig. 11). Among the blades and bladelets, fragments with straight, transverse fractures predominate.

We assume that these are artificially broken segmented blades (Pl. 1b: 5,6; 2: 7–11; 4: 18–40). Microburins, which would indicate a microburin breaking technique, are absent, as are notched blades/bladelets.

The excavated and surface finds include eight cores (Pl. 1b: 1–3; 3: 1–5). None has a prepared striking platform. They bear traces of flaking elongated flakes and bladelets. The predominant production method was direct, multidirectional flaking using a hard and soft hammer. Single thin flakes and bladelets with a contrabulbus on the dorsal side indicate indirect flaking using a punch or pressure flaking (Pl. 2: 8; 5: 56). Artefacts with a faceted talon are rare (Pl. 1b: 5,6; 2: 22; 3: 11; 4: 29,30,38; 5: 55–57; 7: 110b).

Excavations at Leskovca II unearthed 122 retouched tools. Among them there are 77 microlithic armatures (63%), almost all broken. With few exceptions,

they are made on massive, irregular bladelets of chert of different quality, most of which are backed bladelets (Pl. 6: 75–83; 7: 84–105). There are two backed and truncated bladelets (Pl. 7: 109,110a,b). The whole lithic assemblage of Leskovca II includes a single geometric microlith: an isosceles triangle with a semi-abruptly retouched longest side, broken at both ends (Pl. 7: 111). A similar triangle was found at Gorenji Pretovč (Turk et al. 2005, Pl. 2: 29), typologically attributed to the Sauveterrian. The microliths from Gorenji Pretovč further comprise backed and truncated bladelets, backed bladelets and Sauveterrian points (Turk et al. 2005, 40–41). The only completely preserved backed point from Leskovca II (Pl. 7: 113) is wider than the double-backed Sauveterrian points from Gorenji Pretovč. The other microlithic armatures from Leskovca II, of which there are no hypermicrolithic specimens, are also generally more massive than those from Gorenji Pretovč.

The stone artefacts from both sites, Leskovca I and II consist of cherts of different types and quality. Some cherts are local, especially the lustrous reddish-brown chert that occurs in secondary position on the southern slopes of Krn. This chert is not represented in the lithic collection of Gorenji Pretovč, located a two-hours-walk away from the Leskovca alp. The raw material from Gorenji Pretovč is somewhat different and the artefacts are not patinated. At Leskovca II, the artefacts with preserved cortex mostly show cobble cortex, which is also present on two cores (Pl. 1b: 2,3). Artefacts with cobble cortex are mostly made from grey cherts of a better quality. In addition to chert, Leskovca II revealed ten pieces of rock crystal, in the form of flakes and debris (Fig. 13). Two pieces of rock crystal were also found at Gorenji Pretovč.

The question arises whether people could procure sufficiently large chert cobbles of good quality on the southern slopes of Krn or whether they brought them from more distant deposits. At the Kuhinja alp, small chert cobbles could be found in the soil, but they are not suitable for working. Larger pieces are rare and often tectonically fractured. During the field surveys on the southern slopes of Krn, we found only a few chert cobbles of suitable size and quality. Based on the current evidence, it seems difficult to find usable chert cobbles for the production of stone tools on the southern slopes of Krn.

The small proportion of flakes with cortex (Fig. 11), primary cortical flakes, and the absence of tested cobbles (precores) at Leskovca II suggest

that the initial reduction of the chert cobbles took place elsewhere. In particular, the high-quality grey cherts with preserved cobble cortex from Leskovca I and II may have been brought from elsewhere. Examining the finds from the Riparo di Biarzo rock shelter in the Natisone Valley (Italy), we found that cherts of various shades of grey are the commonest raw material in all archaeological layers. Very frequent among them are flakes and cores with preserved cobble cortex. The cobble chert from Riparo di Biarzo comes from the alluvial deposits of the Natisone River, which flows directly below the site (Guerreschi 1996, 133). Part of the raw material could also have been brought to Leskovca II in the form of semi-finished products. Examples of this could be the blades and bladelets that were segmented at the site. The segments of blades and bladelets used for the production of microlithic armatures predominantly comprise basal segments, which are least suitable for further processing.

The absence of trapezes and notched blades shows that the Leskovca II site predates the Late Mesolithic (Castelnovian). The large number of armatures includes a single triangle (*Pl.* 7: 111) and two backed and truncated bladelets (*Pl.* 7: 109, 110a,b). Neither triangles nor typical backed and truncated bladelets came to light at the Slovenian Epigravettian open-air site at Podrisovec and the cave sites in Poljšiška cerkev, Matjaževa kamre, Županov spodmol, Lukenjska jama, Babja jama and Betalov spodmol (Brodar 1995a; 1995b; Osole 1976a; 1976b; 1983; 1989; Bavdek, Josipovič 2017). A few such armatures, widespread in the Mesolithic, were found in Ciganska jama (Brodar 1991, *Pl.* 19: 19, 20, 24), which Franc Osole (1979, 180) placed in the Tardigravettian in his classification of the Gravettian in Slovenia. In contrast to the Slovenian Late Glacial sites, triangles as well as backed and truncated bladelets are known in the Epigravettian sites of northeastern Italy (see e.g. Guerreschi 1975; Peresani 2009; Peresani et al. 2009), including nearby Riparo di Biarzo (Guerreschi 1996).

The shapes of the cores, flakes, blades and bladelets from Leskovca II indicate the predominant use of the direct percussion flaking technique. The cores exhibit a multidirectional direct percussion aimed at obtaining smaller flakes, elongated flakes and irregular blades/bladelets, which is characteristic of the Sauveterrian. Prismatic cores, common in the Epigravettian, are not present (Franco 2011, 45, 47). In terms of typology and technology, the lithic assemblage from Leskovca II is uniform, most likely

of the same technocomplex. It is unclear whether it is the result of one or more short-lived habitations within the same cultural technocomplex.

The lithic assemblage of Leskovca I is numerically much more modest, but similar to the assemblage of Leskovca II in technology, typology and raw materials. The currently available evidence does not allow us to be certain whether these two Stone Age sites on the Leskovca alp belong to the Late Upper Paleolithic (Epigravettian) or the Early Mesolithic (Sauveterrian).

The Leskovca I and II sites, as well as other archaeologically investigated sites with stone artefacts in the mountains above the Upper Soča Valley (Turk et al. 2005; Turk 2006; 2020; Mlinar, Turk 2016) fit well into the group of Late Upper Palaeolithic and Mesolithic mountain sites of the Alpine arc, especially of neighbouring northeastern Italy (Broglia 1992; 2016; Broglia, Lanzinger 1996; 2000; Pessina, Bassetti 2006). Although Leskovca II, similarly as other archaeologically investigated sites in the Krn Mountains, revealed no faunal remains reliably associated with prehistoric hunter-gatherers, hunting was most likely the main reason for frequenting the mountain areas above the Upper Soča Valley in the Late Pleistocene and Early Holocene. The lithic assemblage from Leskovca II, dominated by microlithic armatures, a large number of segmented bladelets, small flakes and chips, shows this was a place where prehistoric hunters repaired and manufactured their equipment.

The presence of high-quality grey cherts that could originate from the banks of the Natisone River indicate contacts with the lowland. In our opinion, the Natisone Valley represents the most probable route that the Late Upper Paleolithic and Mesolithic hunter-gatherers took to arrive in the Upper Soča Valley from the northern Adriatic region or eastern Friuli, where several Mesolithic sites have been documented (see Pessina, Bassetti 2006, Fig. 1). The Riparo di Biarzo rock shelter in the Natisone Valley, which has the characteristics of a base camp, is located 20 km from the Leskovca alp. Riparo di Biarzo could be seen as the starting point for seasonal hunting expeditions to the Krn Mountains. However, we should bear in mind that there is a considerable difference between the microlithic armatures of the Leskovca II site and those of Riparo di Biarzo. At the latter, geometric microliths, hypermicroliths and microburins are present in both the Epigravettian and Sauveterrian layers, while they are absent in Leskovca II except for an isosceles triangle.

Acknowledgements

We thank Pavel Jamnik for lending us the finds that he and his colleagues collected at the Leskovca I and II sites. We are also grateful to Gorazd Kutin, who discovered first finds, for showing us the two sites. We extend our gratitude to Giuseppe Muscio and Sara Roma, who showed us the finds from Riparo di Biarzo in the Friulian Museum of Natural History (*Museo Friulano di Storia Naturale*)

in Udine, Miha Mlinar for showing the stone finds from the mountain sites of the Upper Soča Valley, held in the Tolmin Museum, and Giuliano Bastiani for his constructive comments and advice. Aleksander Horvat from the Ivan Rakovec Institute of Palaeontology ZRC SAZU helped us in identifying the raw material. Last but not least, we thank the Triglav National Park and the Leskovca Pasture Community for the permission to conduct archaeological excavations.

Matija Turk
Znanstvenoraziskovalni center SAZU
Inštitut za arheologijo
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
matija.turk@zrc-sazu.si

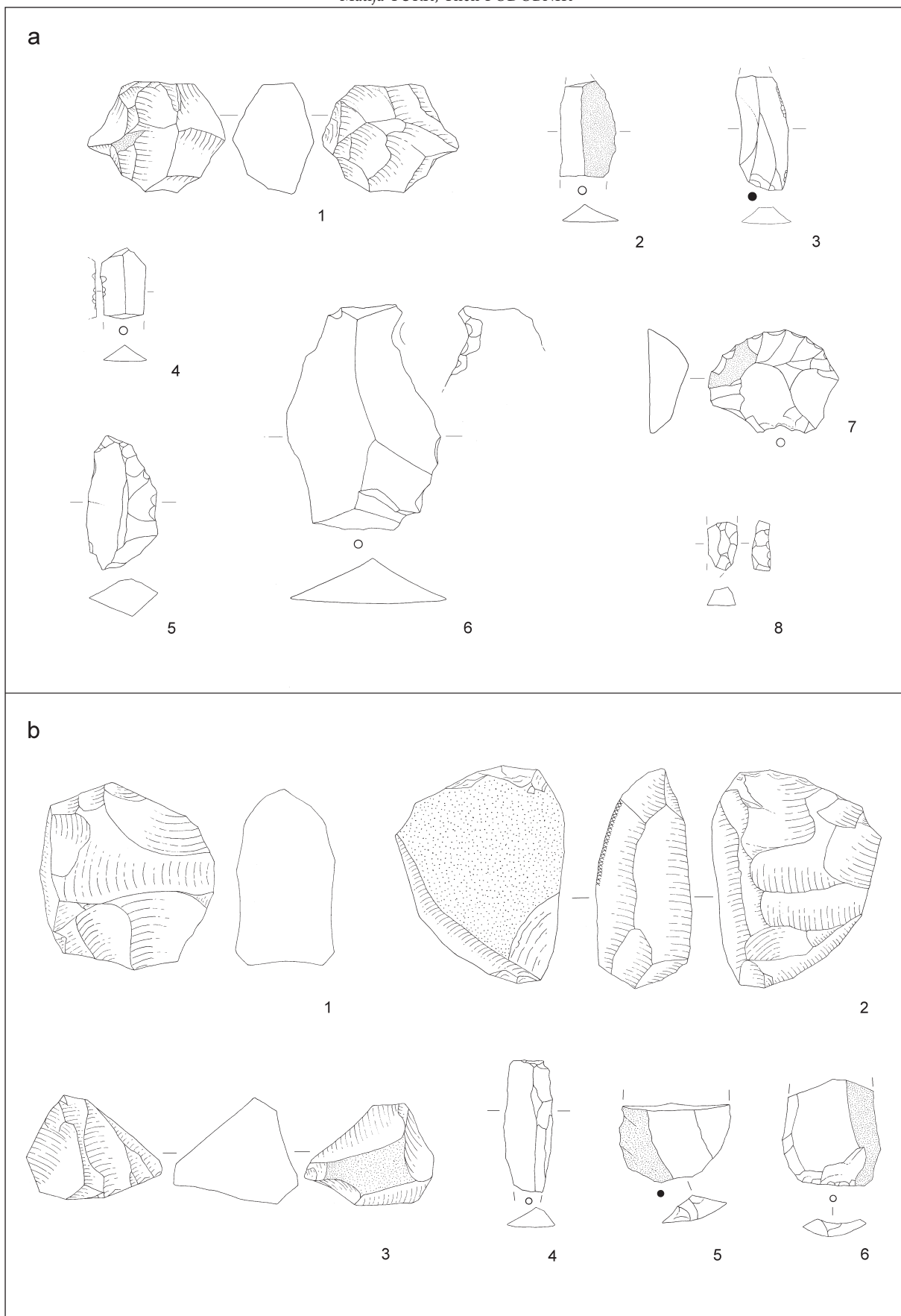
Tilen Podobnik
Znanstvenoraziskovalni center SAZU
Inštitut za arheologijo
Novi trg 2
SI-1000 Ljubljana
tilen.podobnik@zrc-sazu

Slikovno gradivo: Sl. 6 (foto: Miha Skoberne).

Illustrations: Fig. 6 (photo: Miha Skoberne).

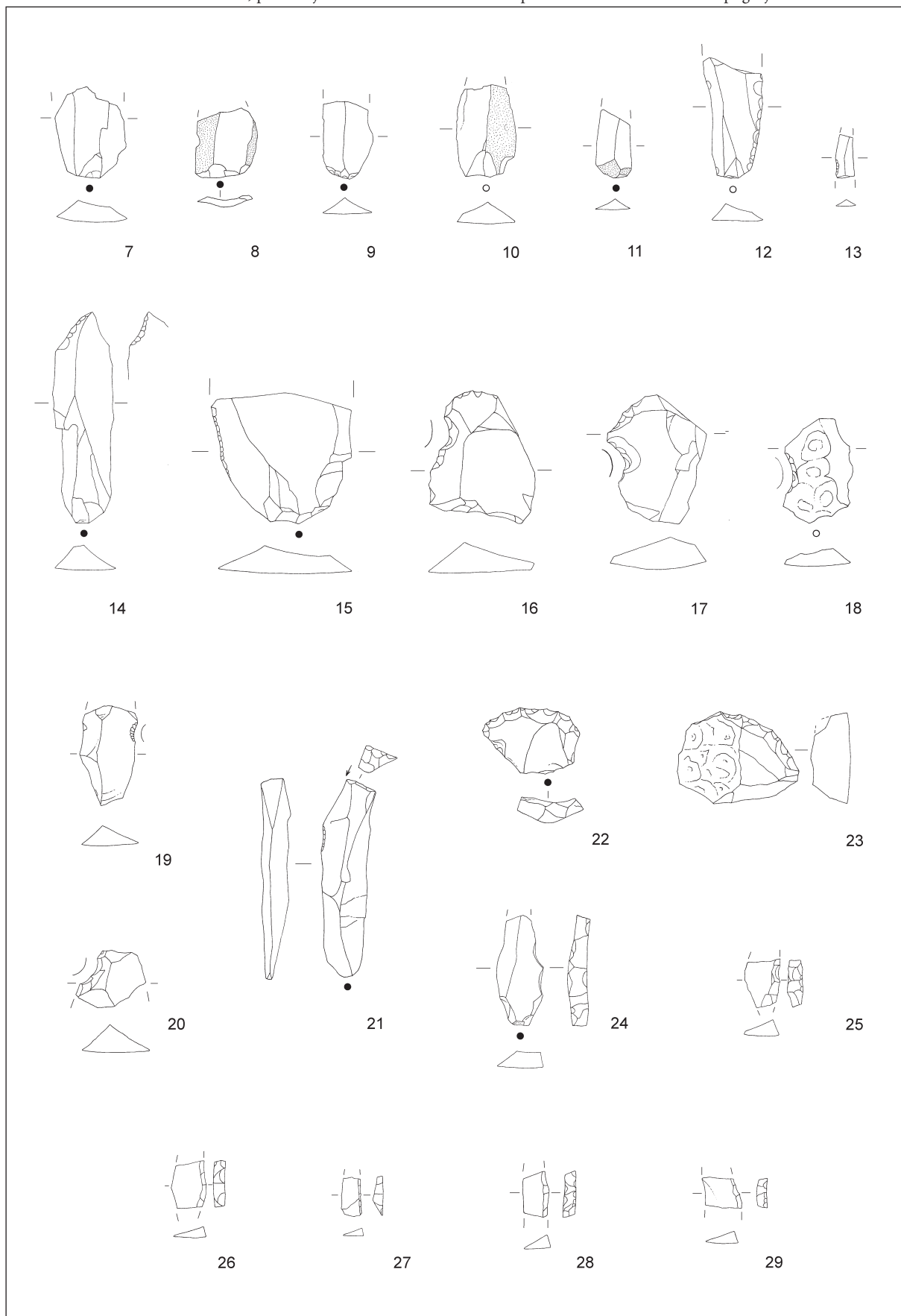
Članek je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0064 (ZRC SAZU Inštitut za arheologijo) in P6-0283 (Narodni muzej Slovenije), ki ju je sofinancirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

The authors acknowledge the financial support from the Slovenian Research and Innovation Agency research core funding No. P6-0064 (ZRC SAZU Institute of Archaeology) and P6-0283 (National Museum of Slovenia).

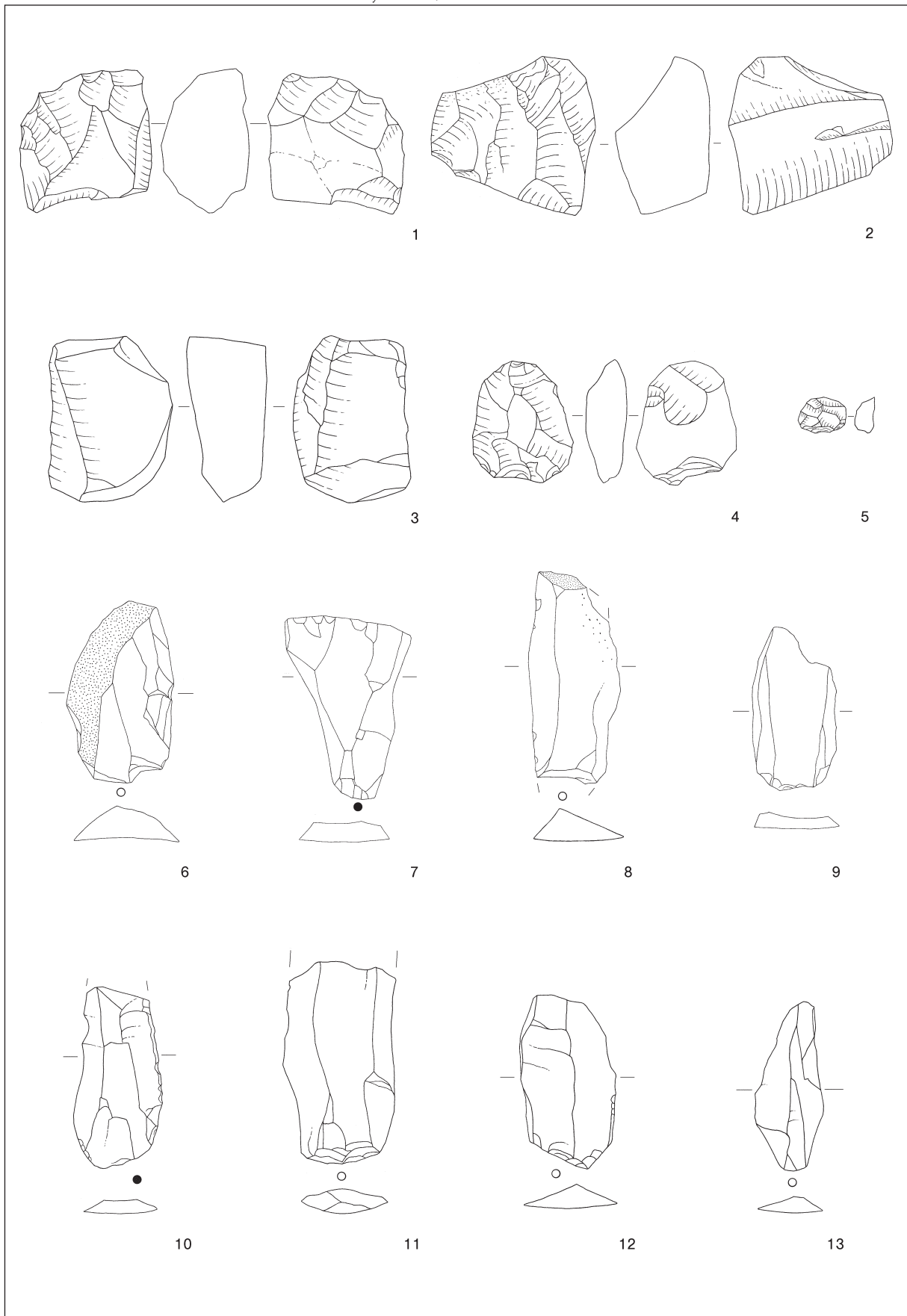
T. 1: Leskovca I in II, **a** – površinske najdbe z Leskovce I, **b** – površinske najdbe z Leskovce II. M. = 1:1.

Pl. 1: Leskovca I and II, **a** – surface finds, Leskovca I, **b** – surface finds, Leskovca II. Scale 1:1.

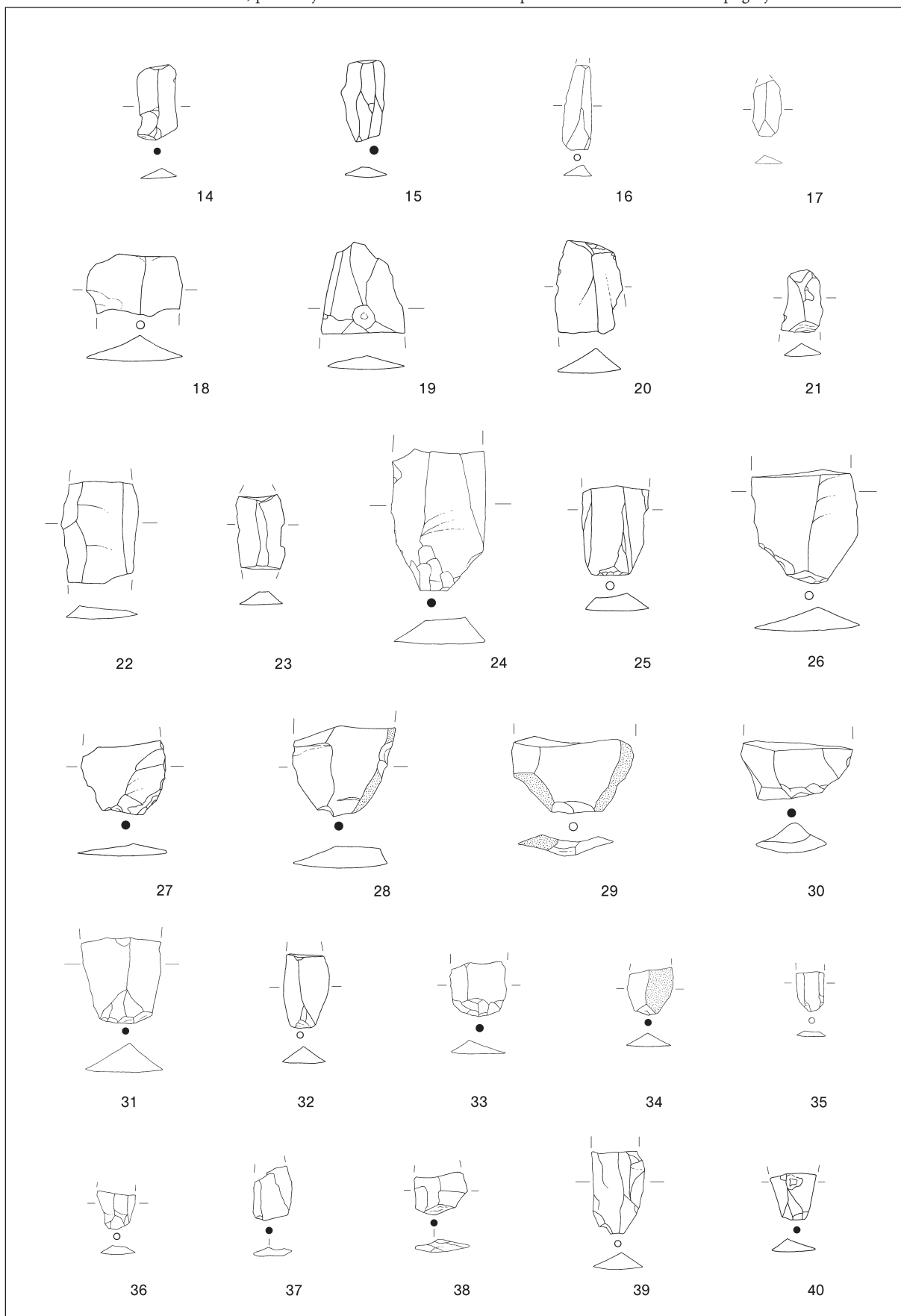
T. 2: Leskovca II, površinske najdbe. M. = 1:1.

Pl. 2: Leskovca II, surface finds. Scale 1:1.

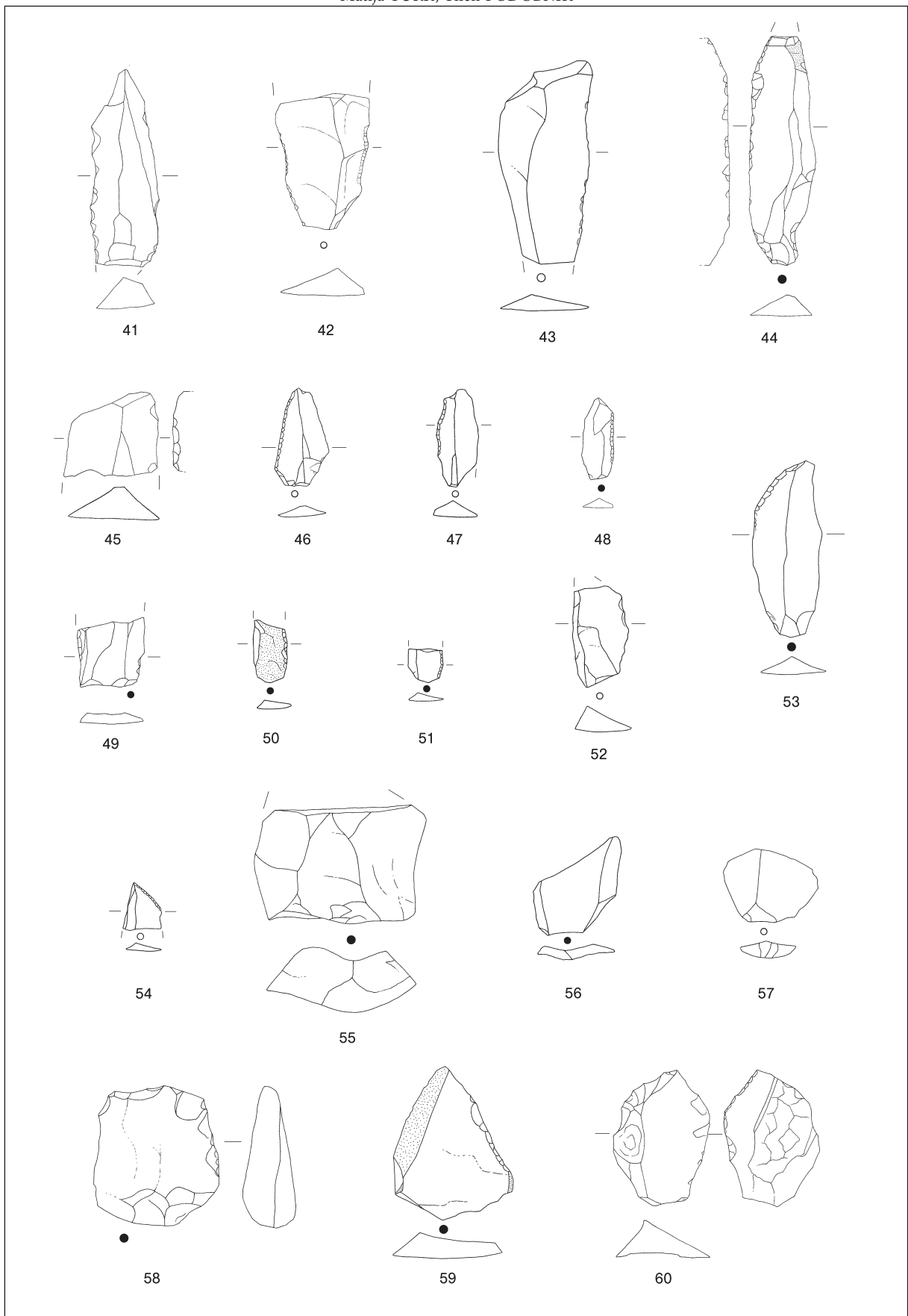
T. 3: Leskovca II, najdbe z izkopavanj. M. = 1:1.

Pl. 3: Leskovca II, finds from excavations. Scale 1:1.

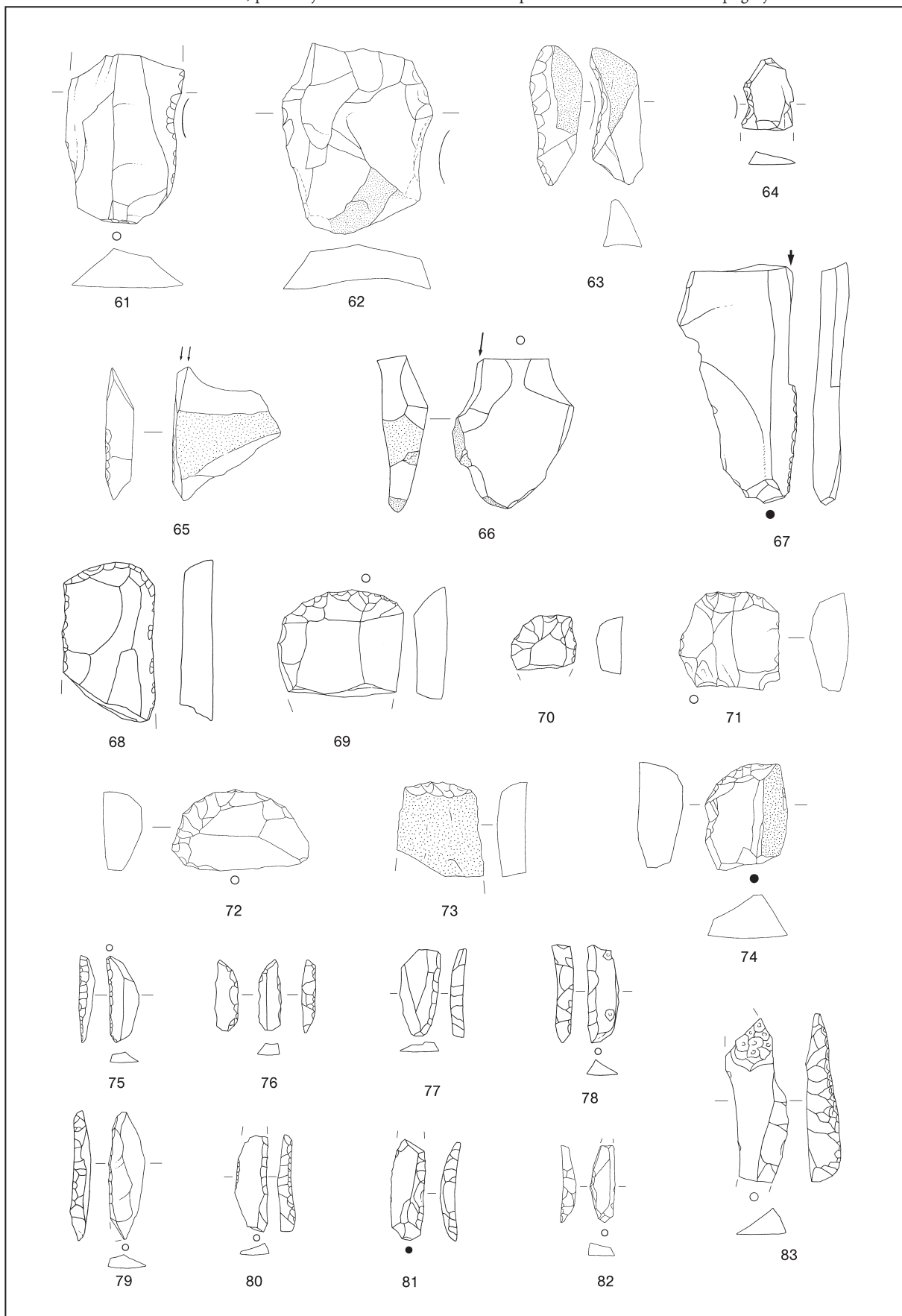
T. 4: Leskovca II, najdbe z izkopavanj. M. = 1:1.

Pl. 4: Leskovca II, finds from excavations. Scale 1:1.

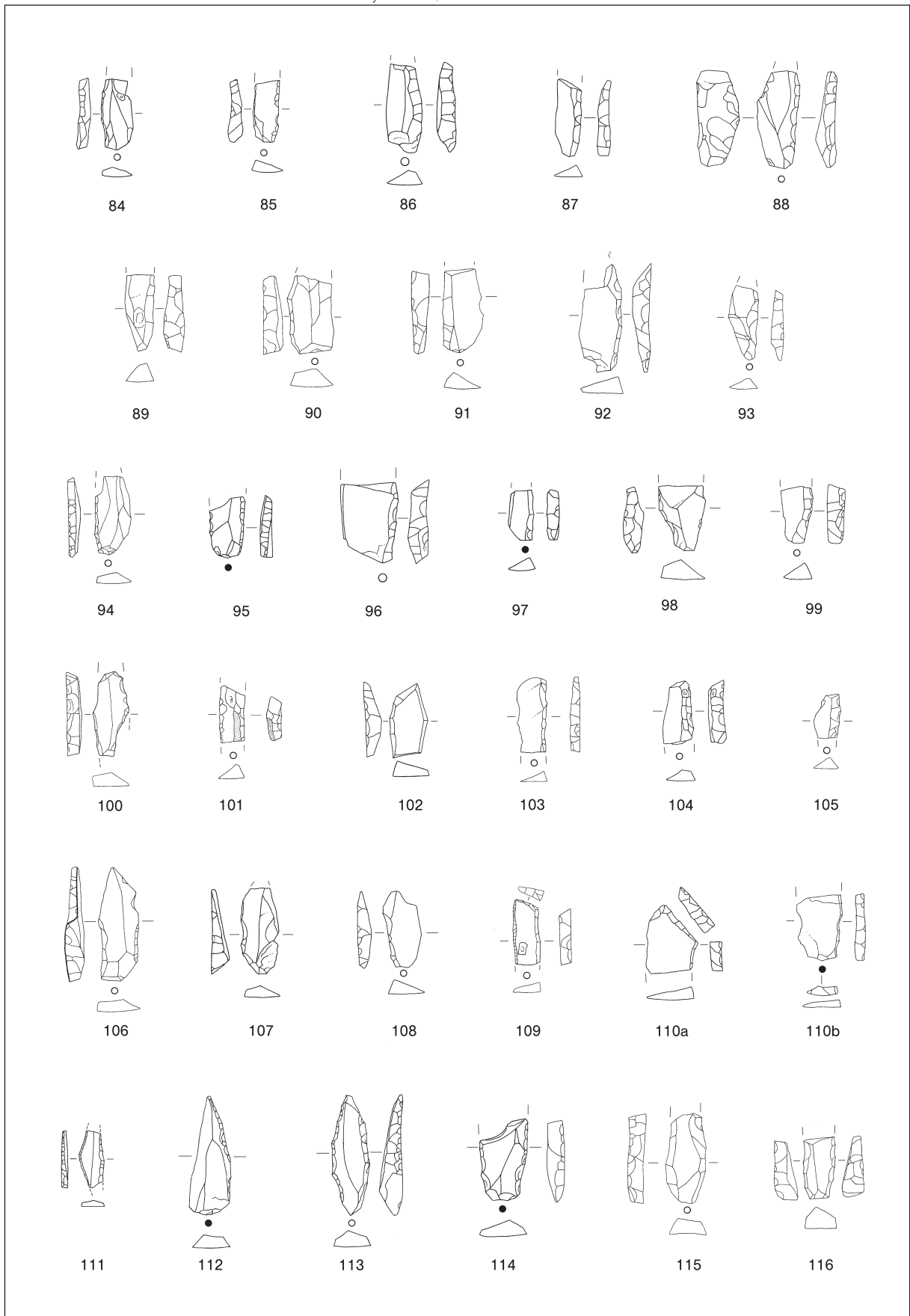
T. 5: Leskovca II, najdbe z izkopavanj. M. = 1:1.

Pl. 5: Leskovca II, finds from excavations. Scale 1:1.

T. 6: Leskovca II, najdbe z izkopavanj. M. = 1:1.

Pl. 6: Leskovca II, finds from excavations. Scale 1:1.

T. 7: Leskovca II, najdbe z izkopavanj. M. = 1:1.

Pl. 7: Leskovca II, finds from excavations. Scale 1:1.